

Thomas Mann:

Mario og tryllekunstneren

Mario og tryllekunstneren

En tragisk rejseoplevelse

Erindringen om Torre di Venere er atmosfærisk ubehagelig. Ærgrelse, irritation og anspændthed lå lige fra begyndelsen i luften, og til slut kom så chokket med denne skrækkelige Cipolla, i hvis person det særlig ondartede ved stemningen syntes at legemliggøres og fortættes på en skæbnesvanger, truende og i øvrigt menneskeligt set meget gripende måde. At også børnene skulle være til stede ved denne skrækkelige afslutning (en afslutning, der senere forekom os forudbestemt, og som vel lå i tingenes væsen), var en trist utilbørlighed, der skyldtes en misforståelse fremkaldt af denne mærkværdige mands falske reklame. Gudskelov forstod de ikke, hvor forestillingen holdt op, og katastrofen begyndte, og man lod dem forblive i den lykkelige tro, at det hele havde været teater.

Torre ligger omtrent femten kilometer fra Portoclemente, et af de mest populære badesteder ved Det Tyrrenske Hav, bymæssigt elegant og overfyldt i månedsvi, med en broget hotel- og basargade langs med havet, en bred strand fyldt med capanner, sandslotte med små flag, solbrændte mennesker og al slags støjende underholdning. Da stranden, der er afgrænset af en pinjebevoksning, lige bag hvilken bjergene rejser sig, har fint sand langs hele kysten og overalt virker indbydende og rummelig, er det ikke noget under, at en mere fredfyldt konkurrent er dukket op et stykke længere væk: Torre di Venere, hvor man i øvrigt spejder forgæves efter det tårn, som den kan takke sit navn for, er som turistattraktion en aflægger af det store badested, der er dets nabo, og var i nogle år en idyl for de få, et tilflugtssted for venner af det ikke alt for mondæne. Som det plejer at gå med den slags små steder, har freden dog for længst bevæget sig et stykke længere op langs kysten til Marina Petriera og gud ved hvorhen; men der er jo ikke noget nyt i, at verden jagter freden og fordriver den ved at kaste

sig over den med latterlig længsel i den tro, at de kan blive ét, og at verden kan være dér, hvor freden er; ja, selv når verden for længst har åbnet sit gøglmarked på et fredeligt sted, er den i stand til at tro, at der stadig er fredeligt. Således nyder Torre da en stigende popularitet blandt både italienerne og udlændinge, om end byen stadig er mere stilfærdig og beskedent end Portoclemente. Man tager ikke mere til dette mondæne badested, dette dog sagt med det forbehold, at det alligevel bliver ved med at være støjende og udsolgt; man tager til stedet ved siden af, til Torre; det er endda finere og desuden billigere, og disse egenskabers tiltrækningskraft bliver ved med at bestå, selv når egenskaberne ikke længere er til stede. Torre har fået et Grand Hôtel; talrige pensionater er åbnet, såvel elegante som mere ydmyge; ejerne og lejerne af sommerhusene og pineta-haverne oven for havet har ikke længere stranden for sig selv; i juli og august er billedet her ikke anderledes end det i Portoclemente: Det vrirler med skrigende, skrælende og ellevilde badegæster, hvis nakkehud skaller af under den vanvittigt brændende sol; på det glitrende blå gynger fladbundede, grelt bemalede både, bemandet af børn, hvis klingende fornævne fylder luften, når de hæst råbes af mødre, der bekymret holder udvig, mens sælgere af østers, læskedrikke, blomster, koralsmykker og cornetti al burro falbyder deres varer, også de med Sydens grødede og åbne stemmer, når de træder hen over de liggende kroppe.

Sådan så stranden ved Torre ud, da vi kom – ganske køn, men vi syntes alligevel, at vi var kommet for tidligt. Det var midt i august, den italienske sæson stod stadig i fuldt flor; det er ikke det rette øjeblik for fremmede til at lære stedets charme at kende. Hvilken trængsel var der ikke om eftermiddagen i caféhaverne langs strandpromenaden, for eksempel i „Esquisito“, hvor vi af og til sad, og hvor Mario betjente os, den samme Mario, som jeg snart skal fortælle om! Man finder knap nok et bord, og orkestrene ignorerer og overdøver hinanden. I øvrigt er der netop hver eftermiddag tilstrømning fra Portoclemente; for naturligtvis er Torre et yndet udflygtsmål for de rastløse gæster fra dette forlystelsessted, og takket være Fiat'erne, der suser frem og tilbage, er laurbær- og oleanderbuskene langs den forbindende landevej tilsneet af tommetykt hvidt støv – et mærkværdigt, frastødende syn.

For at sige det som det er, bør man først rejse til Torre di Venere i september, når badestedet er forladt af det store publikum, eller i maj, før havets varme har nået de grader, der kan få sydlændingen til at tage

en dukkert. Heller ikke i for- og eftersæsonen er der tomt, men da går det mere afdæmpet og mindre nationalt for sig. Engelsk, tysk og fransk er fremherskende under capannernes skyggeduge og i pensionaternes spisesale, mens den fremmede endnu i august, i det mindste på Grand Hôtel, hvor vi i mangel af mere personlige adresser havde indlogeret os, vil finde næsten alt optaget af det florentiske og romerske publikum og føle sig isoleret og af og til endda som en andenrangsgæst.

Denne erfaring gjorde vi med nogen ærgrelse den aften, vi ankom, da vi indfandt os til dimeren i spisesalen og lod os anvise et bord af overfjeneren. Der var ikke noget at indvende mod det pågældende bord, men vores øjne hang ved den tilstødende glasveranda ud mod havet, der ligesom salen var tæt besat, men ikke fuldstændig optaget, og hvor der på de små borde stod lamper med røde skærme og glødede. De små var henrykte over denne festlighed, og vi meddelte simpelthen, at vi foretrak at indtage vores måltider på verandaen – og afslørede dermed, som det viste sig, vores uvidenhed, for vi blev hurtigt med en noget forlegen høflighed gjort opmærksomme på, at dette hyggelige opholdssted var forbeholdt „nostri clienti“ – „vores kunder“. Vores kunder? Men det var jo os. Vi var hverken på gennemrejse eller endagsudflugt, men derimod pensionærer, der i tre eller fire uger hørte til huset. Vi insisterede i øvrigt ikke på at få forklaret forskellen mellem vores slags og de kunder, der havde lov til at spise ved små røde lamper, men indtog i stedet vores pranzo ved et almindeligt og sagligt oplyst bord i salen – et temmelig middelmådigt måltid, karakterløst og af ret gennemsnitlig hotelstandard; så kunne vi bedre lide køkkenet i Pensione Eleonora, ti skridt inde i landet.

Der flyttede vi nemlig hen allerede efter tre-fire dages forløb, og før vi var faldet til på Grand Hôtel, – men ikke på grund af verandaen og dens små lamper; børnene, der straks var blevet venner med tjenerne og piccoloen, og som var grebet af begejstring over havet, slog hurtigt den kulørte tilløkkelse ud af hovedet. Men der opstod en af den slags konflikter, som straks fra begyndelsen kan sætte sit ubehagelige præg på et ophold, en konflikt med visse verandakunder, eller rettere med hotellets ledelse, der ville være dem til behag. Der var romersk højadel blandt dem, en Principe X med familie, og da disse herskabers værelser lå ved siden af vores, var fyrstinden, på samme tid grande dame og lidenskabelig mor, blevet skræmt fra vid og sans af de sidste spor af den kighoste, som vores små kort forinden havde overstået, og

hvis svage efterklange af og til stadig om natten afbrød den mindstes ellers uforstyrrelige søvn. Denne sygdoms væsen er ikke fuldt belyst, overtroen har stadig et vist spillerum, og derfor kunne vi ikke bebrejde vores elegante naboerske, at hun var af den almindeligt udbredte mening, at kighoste smitter akustisk, og at hun ganske enkelt frygtede, at hendes små skulle tage ved lære af det dårlige eksempel. I fuld kvindeligh bevidsthed om sin position henvendte hun sig til direktionen, og denne, i den velkendte skikkelse af en diplomatrakkemanager, skyndte sig med megen beklagelse at gøre os opmærksom på, at det under disse omstændigheder var en uomgængelig nødvendighed, at vi flyttede over i hotellets sidebygning. Vi forsikrede, så godt vi kunne, at børnesygdommen befandt sig i det allersidste stadium, den burde vel allerede anses for overvundet og udgjorde således ikke længere nogen fare for omgivelserne. Det eneste, vi opnåede, var, at sagen kunne blive forelagt det medicinske forum, og at husets læge – kun denne og ikke for eksempel en, vi selv sendte bud efter – kunne blive tilkaldt, så den kunne blive afgjort. Vi indvilligede i dette, overbeviste om, at fyrstinden nu ville blive beroliget, mens vi selv ville kunne undgå det ubehagelige i at flytte. Doktoren kommer og viser sig som en loyal og ærlig videnskabs tjener. Han undersøger den lille, erklærer sygdommen for overstået og enhver frygt ubegrundet. Vi tror os allerede beretigede til at anse mellemværendet for bilagt: Da meddelelserne, at vi selv efter lægens erklæring bliver nødt til at rømme værelserne og tage bolig i tilbygningen.

Denne byzantinisme forargede os. Den hårdnakkede mangel på ordholdenhed, vi her stødte på, var sandsynligvis ikke fyrstindens. Den servile vært havde vel ikke engang været modig nok til at meddele hende doktorens votum. Hvorom alting er: Vi lod ham forstå, at vi foretrak helt at forlade hotellet og det straks – og pakkede. Vi kunne gøre det let om hjertet, for vi havde allerede i forvejen taget kontakt til Pensione Eleonora, hvis venligt private ydre vi straks havde haft øje for, og vi havde i dens indehaverske, signora Angiolieri, gjort et meget sympatisk bekendtskab. Fru Angiolieri, en sirlig, sortøjet dame af toskansk type, der vel var først i trediveerne, og som havde den sydlandske kvindes matte elfenbensteint, og hendes ægtemand, en omhyggeligt klædt, stilfærdig og skaldet mand, havde et større pensionat i Firenze og forestod kun om sommeren og i det tidlige efterår filialen i Torre di Venere. Men tidligere, før hun giftede sig, havde vores nye

værtinde været den berømte Duses selskabsdame, rejsledersagerske, garderobiere, ja, veninde, en epoke som hun åbenbart betragtede som den største og lykkeligste i sit liv, og som hun straks begyndte at fortælle livligt om under vores første besøg. Talrige fotografier af den store skuespillerinde, forsynet med hjertelige dedikationer, og andre souvenirs fra deres daværende samliv smykkede de små borde og etagerer i fru Angiolieris salon, og selvom det lå lige for, at den kulturelle dyrkelse af hendes interessante fortid også i nogen grad skulle forstærke hendes nuværende foretagendes tiltrækningskraft, lyttede vi dog, mens vi blev ført gennem huset, med fornøjelse og deltagelse til hendes fortællinger, der blev fremført staccato og på klingende toskansk, om hendes afdøde herskerindes lidende godhed, hendes hjertes geni og dybe finfølelse.

Dér lod vi altså vores sager bringe hen, til stor sorg for personalet på Grand Hôtel, der som alle italienerne var meget børneelskende; de værelser, vi fik, lå for sig selv og var ganske behagelige, der var let adgang til havet gennem en allé af unge plataner, som førte ned til strandpromenaden, spisestuen, hvor madame Angiolieri ved middagstid egenhændigt øste vores suppe op, var kølig og proper, beføjningen opmærksom og høflig, forplejningen fortræffelig, og vi traf endda nogle bekendte fra Wien, som vi sad og sludrede med ude foran huset efter dineren, og som formidlede flere bekendtskaber, og således kunne alt have været godt – vi var fuldkommen tilfredse med byttet, og der manglede for så vidt intet i, at vi kunne få et tilfredsstillende ophold.

Men der var noget, der skurrede. Måske lod vi os alligevel gå på af den tåbelige anledning til flytningen – personlig indrømmer jeg, at jeg har svært ved at sætte mig ud over den slags sammenstød med det udbredte, menneskelige, naive magtmisbrug, uretfærdigheden og den sleske korruption. De beskæftigede alt for længe mine tanker, kastede mig ud i ærgrelse overvejelser, hvis frugtesløshed vel skyldtes det alt for selvfølge og forudsigelige i disse begivenheder. Samtidig følte vi os ikke engang løbet over ende af Grand Hôtel. Børnene havde nu som før deres venner derovre, hotelkarlen reparerede deres legetøj, og det skete, at vi drak vores te i etablissementets have, ikke uden at få fyrstinden at se, der viste sig med koralrødt sminkede læber og sirlige, faste skridt, mens hun så sig omkring efter sine kære små, som blev passet af en englænderinde; hun anede næppe, at vi var så betænkelig nær på, for så snart hun dukkede op, fik vores mindste forbud mod så meget som blot at rømme sig.

141

140

Varmen var overvældende, behøver jeg nævne det? Den var afrikansk; solens rædselsherredomme, så snart man steg op af den indigoblå friskhed, var så ubønhørlig, at de få skridt fra stranden til middagsbordet, selv i strandtøj, blev til et foretagende, man på forhånd gruede for. Ville De bryde Dem om det? Bryde Dem om det i ugevis? Javist, det er jo Syden, det er klassikens vejr, den blomstrende menneskekulturs klima, Homers sol og så videre. Men efter et stykke tid, jeg kan ikke gøre for det, kommer jeg let til det punkt, hvor jeg finder det afstumpet. Himlens glødende tomhed dag ud og dag ind bliver en byrde for mig, de grelle farver, lysets uhyre naivitet og uafbrudte tilstedeværelse fremkalder vel festlige følelser, borger for ubekymret og sikker uafhængighed af vejrets luner og omslag; men uden at man til at begynde med gør sig det klart, efterlader dette vejr på ødelæggende måde visse dybere, ikke helt så enkle behov i den nordiske sjæl utilfredsstillede og skaber i længden noget i retning af foragt. De har ret, uden den dumme lille historie med kighosten havde jeg vel næppe følt det sådan; jeg var blot med ond vilje hos os – hvad angår formiddagen i det fine sand ved havet, tilbragt foran dets evige herlighed, så kan der umuligt være tale om noget sådant, og dog var kendsgerningen den, at vi på trods af al erfaring heller ikke på stranden følte os veltilpas, følte os lykkelige.

For tidligt, for tidligt, stranden var som sagt stadig besat af den indenlandske middelklasse, – en påfaldende munter mennesketype, også her har De ret, man så megen velskabt, sund og yndefuld ungdom, men man var dog samtidig uundgåeligt omringet af menneskelig middelmadighed og borgerligt krapyl, der, det må De medgive, ikke tager sig bedre ud her i denne zone end under vores egen himmel. Disse kvinder har *stemmer*! Det virker undertiden ret usandsynligt, at man virkelig skulle befinde sig i den vesterlandske sangkunsts hjemland. „Fuggiëro!“ Jeg kan den dag i dag endnu høre dette råb, som jeg hørte gjalde lige ved siden af mig tyve formiddage i træk og mindst hundrede gange, hæst og råt, skrækkeligt accentueret med et grelt åbent è og udstødt med en slags mekanisk fortvivlelse. „Fuggiëro! Ris-pondi al ménò!“ Og sp blev, som det er almindeligt, udtalt som på tysk; altså som schp – selv det kan ærgre én, når man i forvejen er i dårligt humør. Råbet gjaldt en afskyelig dreng med et ækelt sår efter solskold-

ning mellem skuldrene, en dreng, som var noget af det mest genstridige, vanartede og ondsksfulde, jeg nogensinde har set, og desuden en stor kujon, der med sin forargelige ømskindethed var i stand til at bringe hele stranden i oprør. En dag bed en taskerabbe ham for eksempel i tæerne ude i vandet, og det antikke heltejammerskrig, som han opleftede på grund af denne lille ubehagelighed, gik gennem marv og ben og fik én til tro, at der var sket en frygtelig ulykke. Han troede åbenbart, at biddet var giftigt. Efter at være kravlet op på land vendte og vred han sig i tilsyneladende ubærlig smerte, brølede oh! og oimè! og slog om sig med arme og ben som for at afværge sin mors tragiske besværgelser og de omkringståendes tilråb. Scenen tiltrak folk fra alle sider. En læge blev tilkaldt, den samme, som havde bedømt vores kighoste så nøgternt, og igen beviste han sin videnskabelige ubestikkelighed. Venligt trøstende erklærede han biddet for det rene ingenting og anbefalede ganske enkelt patienten at vende tilbage til vandet og kølne det lille knibesår. Men i stedet blev Fuggiëro, som en nedstyrtet eller druknet, lagt på en improviseret bære og med stort følge eskorteret bort fra stranden – blot for allerede den følgende morgen, tilsyneladende ved et uheld, at ødelægge de andre børns sandslotte. Med ét ord, en gru.

Hermed var den tolvårige en af dem, der tydeligst bidrog til den generelle stemning, som på uåndgribelig vis lå i luften, og som gjorde et så dejligt opholdssted til noget uhyggeligt for os. På en eller anden måde manglede der en atmosfære af uskyld, af tvangløshed; dette publikum „førte sig frem“ – man vidste først ikke rigtig med hvilket formål og i hvilken ånd, men det stillede sig værdigt an, demonstrerede seriositet, holdning og ivrig, nyvakt ærekærhed både indbyrdes og over for fremmede – hvorfor mon? Man forstod dog hurtigt, at det drejede sig om politik, at den nationale idé var på spil. Faktisk vrimlede det på stranden med patriotiske børn, – et unaturligt og nedslående fænomen. Børn er jo en særlig slags mennesker og et samfund for sig selv, så at sige en selvstændig nation; let og med nødvendighed finder de sammen i deres fælles livsform, selv når deres lille ordforråd tilhører forskellige sprog. Også vores børn legede snart med de lokale samt med nogle af en helt tredje herkomst. Men de kom åbenbart ud for gådefulde skuffelser. Der forekom irritationsmomenter, udslag af en selvfølelse, der nok var lidt for ømfindtlig og belærende til helt at fortjene sit navn, skænderier om flag, stridsspørgsmål om anseelse og forrang;

de voksne blandede sig, men i stedet for at glatte ud traf de afgørelser og påberåbte sig principper, man hørte talemåder om Italiens storhed og værdighed, ikke muntre talemåder, men tværtimod sådan nogle, som ødelagde legen; vi så vores egne to trække sig tilbage, forlegne og rådvilde, og kunne knap nok gøre dem forståeligt, hvad det drejede sig om: Disse mennesker, forklarede vi dem, gennemlevede netop en slags tilstand, noget der mindede om en sygdom, kunne man måske sige, ikke videre behagelig, men måske nødvendig.

Det var vores skyld, vi kunne takke vores egen efterladenhed for, at det kom til en konflikt med denne tilstand, som vi ellers havde erkendt og drøftet – endnu en konflikt; det kunne se ud, som om de forudgående de ikke blot havde været tilfældige hændelser. Kort sagt, vi krænkede den offentlige moral. Vores lille datter, otte år gammel, men som man ud fra hendes kropslige udvikling ville anslå til at være omtrent et år yngre, og mager som en spurv, havde efter en lang dukkert, varmt som det var, genoptaget sin leg i en våd badebælt, og fik nu lov til endnu en gang at skylle sandet af den stivnede badebælt, hvis hun lovede at tage den på igen og passe på ikke at gøre den snavset. Nøgen løber hun de få meter ned til vandet, skyller sin badebælt og vender tilbage. Kunne vi have forudset den bølge af hån, forargelse og protest, som hendes opførsel, altså vores opførsel, fremkaldte? Jeg vil ikke holde noget foredrag for Dem, men i de sidste årtier har synet på kroppen og dens nøgenhed overalt i verden ændret sig grundlæggende på en måde, der vel også har forandret vores følelser. Der er ting, man ikke længere „skænker en tanke“, herunder vel også den frihed, vi havde tilstået denne barnekrop, der på ingen måde var udfordrende. Alligevel blev den her på stedet optaget som en udfordring. De patriotiske børn skreg op. Fuggièro piftede i fingrene. De omkringstående voksnes ophidsede og højrestede samtale lovede ikke godt. En lapset herre med en ikke særlig strandrigtig rundpuldet hat skubbet om i nakken forsikrer sine chokerede damer, at han er fast besluttet på at sætte os på plads; han træder hen foran os, og ned over os brager en flippi-ka, hvori al det sansede Sydens patos er stillet i en snerpet tugs og sædeligheds tjeneste. Den skamløshed, som vi burde have følt os skyldige i, hed det, var så meget desto mere forkastelig, som den var et utaknemmeligt og krænkende misbrug af Italiens gæstfrihed. Ikke alene bogstav og ånd i de offentlige badebælt var blevet krænket frækt, men også hans lands ære, og for denne æres skyld ville han, den

lapsede herre, søge for, at vores forsyndelse mod den nationale værdighed ikke forblev ustraffet.

Vi gjorde vores bedste for at lytte til denne svada med eftertænksomme nik. At modsige dette ophidsede menneske ville utvivlsomt have været at begå endnu en fejl. Et og andet lå lige på tungen, for eksempel, at ikke alt vel forholdt sig sådan, at ordet gæstfrihed med rette kunne bruges i sin reneste betydning, for vi var jo, hvis man undlod eufemismer, ikke så meget Italiens gæster som signora Angiolieris, der først for nogle få år siden havde udskiftet sit erhverv som Duses fortrolige med gæstfrihedens. Vi havde også lyst til at svare, at vi ikke kunne forstå, hvordan moralen i dette smukke land dog kunne være gået så meget i forfald, at en sådan tilbagevenden til snerperi og overfølsomhed kunne forekomme nødvendig og fornuftig. Men vi begrænsede os til at forsikre, at enhver provokation og respektløshed havde ligget os fjern, og henviste som undskyldning til barnets alder, til den lille delinkvents legemlige ubetydelighed. Omsonst. Vores forsikringer blev tilbagevist som utroværdige, vores forsvar som utilstrækkeligt, og statueringen af et eksempel blev erklæret nødvendig. Telefonisk, tror jeg, blev myndighederne underrettet, deres repræsentant viste sig på stranden, han kaldte hændelsen meget alvorlig, molto grave, og vi fik besked på at følge med ham op til „Pladsen“, til municipio, hvor en højere embedsmand stadfæstede den foreløbige dom „molto grave“, brugte de samme åbenbart almindelige didaktiske vendinger om vores forseelse, som herren med den stive hat havde brugt, og pålagde os en bods- og løsesum på halvtreds lire. Vi fandt, at vores eventyr måtte være dette bidrag til det italienske statsbudget værd, betalte og gik. Burde vi mon ikke være rejst?

Gid vi var! Så havde vi undgået denne fatale Cipolla; men der skete imidlertid nogle andre ting, som fik os til at udskyde beslutningen om at rejse. En digter har sagt, at det er træghed, der holder os fast i pinagtige tilstande – man kunne måske anføre dette aperçu som forklaring på vores vedholdenhed. Men man bryder sig jo ikke om at rømme slagmarken umiddelbart efter den slags hændelser; man tøver med at indrømme, at man har gjort sig umulig, især hvis man opmuntres til trodsighed af sympatitilkendegivelser udefra. I Villa Eleonora var der kun én mening om det uretfærdige i vores skæbne. Italienske efterbortet-bekendtskaber fandt, at det på ingen måde gavnede landets ry, og ytrede det forsæt som landsmænd at tale et par ord med den lap-

sede herre. Men denne var allerede næste dag forsvundet fra stranden sammen med sin gruppe – ikke på grund af os, naturligvis, men det er muligt, at bevidstheden om den nært forestående afrejse havde styrket hans handlekraft, og i hvert fald var vi lettede over hans forsvinden. Kort sagt: Vi blev, hvor vi var, også fordi der i vores øjne var kommet noget mærkværdigt over opholdet, og fordi det mærkværdige jo har en værdi i sig selv, uafhængigt af behag og ubehag. Skal man stryge sejlet og vige tilbage for en oplevelse, så snart den ikke længere kun fremkalder munterhed og tillid? Skal man „rejse“, så snart livet ser ud til at blive en smule uhyggeligt, ikke helt rart, en anelse pinligt og krænkende? Nej, vel skal man ej, man skal blive, se det an og udsætte sig for det, måske er der netop derved noget at lære. Vi blev altså, og som en skrækkelig løn for vores standhaftighed oplevede vi det uforglemmeligt-usalige fænomen Cipolla.

Jeg har endnu ikke fortalt, at eftersæsonen satte ind næsten samtidig med vores statslige irettesættelse. Den strenge herre med den stive hat, vores angiver, var ikke den eneste gæst, der nu forlod badedstedet; der herskede opbrudsstemning, man så mange trækvogne på vej ned mod stationen med bagage. Stranden afnationaliseredes, livet i Torre, på caféerne og på stierne gennem pinetaen blev på én gang mere intimt og mere europæisk; sandsynligvis kunne vi endda have siddet og spist i glasverandaen på Grand Hôtel, men det ønskede vi ikke, vi følte os glimrende tilpas ved signora Angiolieris bord – ordet tilpas skal forstås i den betydning, som stedets daimon gav det. Men samtidig med denne forandring til det tilsyneladende bedre slog vejret også om, det viste sig næsten på timeslaget at stemme overens med det store publikums feriekalender. Himlen blev overskyet, uden at luften blev friskere, den glødende varme, der havde hersket i de atten dage siden vores ankomst (og sikkert længe inden), veg for en kvælende, lummer scirocco, og en kraftløs regn fugtede fra tid til anden vores formiddages fløjsagtige skueplads. Og for øvrigt: To tredjedele af den tid, vi havde planlagt at blive i Torre, var allerede gået; det sløve, farveløse hav, i hvis overflade træge vandmænd drev af sted, var trods alt noget nyt; det ville have været så ubeligt at længes tilbage mod en sol, som vi ofte havde sukket over, da den herskede i overmod.

Det var altså på dette tidspunkt, at Cipolla meldte sin ankomst. Cavalieri Cipolla, som han blev kaldt på de plakater, der pludselig en dag var slået op overalt, også i spisesalen i Pensione Eleonora – en om-

rejsende virtuos, en underholdningskunstner, forzatore, illusionista og prestidigitatore (således kaldte han sig), der havde til hensigt at opvarete det højtærede publikum i Torre di Venere med nogle usædvanlige fænomener af hemmelighedsfuld og forbløffende art. En tryllekunstner! Bekendtgørelsen var i sig selv nok til at fordreje hovedet på vores små. De havde endnu aldrig overværet en sådan forestilling, denne ferierejse skulle altså skænke dem den hidtil ukendte sindsbevægelse. De plagede os fra første øjeblik om at købe billetter til taskenspillerens aften, og selvom forestillingens sene begyndelsestidspunkt, klokken ni om aftenen, allerede på forhånd gjorde os betænkelige, gav vi efter ud fra den overvejelse, at vi jo blot kunne gå hjem, når vi havde stiftet bekendtskab med et par af Cipollas sandsynligvis beskedne kunststykker, og at børnene jo kunne sove længe den følgende morgen; så det endte med, at vi købte vores fire billetter af signora Angiolieri selv, der havde et antal af de bedste pladser i kommission til sine gæster. Hiun kunne ikke sige god for kvaliteten af denne mands præstationer, og selv ventede vi os ikke meget; men vi mærkede en vis trang til adspørelse, og børnenes stædige nysgerrighed virkede også smittende.

Lokalet, hvor denne cavaliere skulle optræde, var en sal, der i højsæsonen var blevet brugt til biografforestillinger, som skiftede en gang om ugen. Vi havde aldrig været der. Man nåede derhen ved at følge byens hovedgade, forbi et „palazzo“, en kastellignende ruin fra her-skabelige tider, der i øvrigt var til salg, forbi apoteket, frisøren og de mest almindelige butikker og således ligesom gå fra det feudale over det borgerlige til det folkelige; for gaden endte mellem usle fiskerhuse, hvor gamle koner sad og reparerede net, og her, midt i det folkelige, lå denne „sala“, egentlig bare en rummelig bræddebygning, hvis portaltagtige indgang til begge sider var prydet med brogede plakater, slået op oven på hinanden. Den fastsatte aften, lidt efter dineren, valfartede vi så derhen gennem mørket, børnene i fin kjole og jakke, lykkelige for alt det usædvanlige. Det havde været lummet i dagevis, nu og da sås glimt af fjerne lyn, og det regnede en smule. Vi havde slået paraplyerne op. Der var et kvarters gang.

Efter at være blevet kontrolleret ved indgangen måtte vi selv finde vores pladser. De befandt sig på tredje række til venstre, og mens vi satte os, kunne vi ikke undgå at bemærke, at man åbenbart tog det noget lemføldigt med det allerede i sig selv betænkelige begyndelsestidspunkt: Kun meget langsomt begyndte et publikum, der tilsynelæ-

dende satte en ære i at komme for sent, at besætte det parterre, som tilskuerpladsen begrænsede sig til, da der ikke var nogen balkon. Denne sendrægtighed gjorde os noget bekymrede. Træthed blandet med hektisk forventning glødede allerede nu på børnenes ansigter. Kun ståpladserne i sidegangene og i baggrunden var fuldt optaget, da vi ankom. Der stod, med halvnøgne, korslagte arme over stribebe tricot-brystkasser, al slags autokton mandighed fra Torre di Venere, fiskere, unge knægte, der så sig kækt omkring; og mens vi selv var ganske godt tilfreds med tilstedeværelsen af denne lokale folkelighed, som så afgjort giver farve og humør til den slags forestillinger, så var børnene henrykte over den. For de havde venner blandt disse folk, bekendtskaber, som de havde gjort på eftermiddagsspadsreture længere nede ad stranden. På den tid, hvor solen, træet af sit vældige arbejde, sank i havet og farvede brændingens fremskylende skum rødgylde, var vi ofte på vores hjemvej stødt på grupper af barbenede fiskere, der under langtrukne råb, og idet de stemmede fødderne i sandet, trak deres net i land, deres for det meste sparsomme fangst af frutti di mare, som de kastede ned i dryppende kurve; og de små havde set på, brugt deres italienske brokker, hjulpet til med at trække i snorene, fået nye kammerater. Nu udvekslede de hilsener med ståpladsernes sfære, der var Guiscardo, dér var Antonio, de kendte navnene, råbte dem halvhøjt, vinkede derover og fik som svar et nik med hovedet, en latter fra meget sunde tænder. Nej se, der er endda Mario fra „Esquisito“, Mario, som kommer med kakao til os! Han vil også se tryllekunstneren, og han må være kommet tidligt, han står næsten forrest, men han har ikke set os, han har ikke lagt mærke til os, sådan er han jo, selvom han er ungjefener. Derfor vinker vi i stedet til den mand, der lejer kanoer ud nede ved stranden, og som også står der, helt bagest.

Klokken blev kvart over ni, den blev næsten halv ti. De forstår nok vores nervøsitet. Hvornår ville børnene komme i seng? Det var forkert af os at tage dem med herud, for det ville blive meget svært at forlange, at de skulle afbryde nydelsen, før den for alvor var begyndt. Parterret var efterhånden godt fyldt op; hele Torre var der, kunne man vel sige, gæsterne fra Grand Hôtel, gæsterne fra Villa Eleonora og de andre pensionater, kendte ansigter fra stranden. Man hørte engelsk og tysk. Man hørte den slags fransk, som rumænere vel taler med italienere. Mime Angiolieri sad to rækker bag os ved siden af sin stille og skaldede ægte-

mand, der strøg sit overskæg med de to midterste fingre på højre hånd. Alle var kommet sent, men ingen for sent; Cipolla lod vente på sig.

Han lod vente på sig, det er vel det rette udtryk. Han øgede spændingen ved at forsinke sin optræden. Man havde skam forståelse for denne manér, men ikke ubegrænset. Hen imod klokken halv ti begyndte publikum at applaudere – en elskværdig måde at udtrykke be rettiget utålmodighed på, da man samtidig tilkendegiver, at man har lyst til at klappe. For de små var det at klappe en del af fornøjelsen. Alle børn elsker at klappe. Fra den folkelige sfære blev der energisk råbt: „Prontiti!“ og „Cominciamo!“ Og se, det gik, som det plejer at gå: Hvilke hindringer der end havde stået i vejen så længe, så var det nu pludselig muligt at begynde. Der lød et gongongslag, som henne fra ståpladserne blev besvaret med et flerstemmigt ah! og fortæppet blev trukket fra. Det afslørede en scene, der med sit udstyr snarere lignede en skolestue end stedet for en taskenspillers optræden, navnlig takket være den sorte tavle, som stod på et staffeli til venstre i forgrunden. Derudover var der en almindelig gul stumtjener, et par af de sædvanlige kurvestole og i baggrunden et lille rundt bord, hvorpå der stod en karaffel vand, et glas og på en særlig bakke en lille flaske med et lysegult fluidum foruden nogle små likørglas. Man fik et par sekunder mere til at tage disse utensilier i øjesyn. Så, uden at salen var blevet mørklagt, trådte cavaliere Cipolla ind.

Han gjorde sin entrée med disse hastige skridt, der udtrykker ærbødighed over for publikum og fremkalder den illusion, at den ankomne allerede har tilbagemået en lang strækning i dette tempo for nu at stå ansigt til ansigt med mængden, selvom han for blot et øjeblik siden stod og ventede i kulissen. Cipollas påklædning var med til at fremkalde det indtryk, at han var kommet udefra. Han var en mand af ubestemt melig alder, men tydeligvis ikke længere ung, med et skarpt, hærgt ansigt, stikkende øjne, en rynket, sammensnerpet mund, et lille, sort, vikset overskæg, en såkaldt „flue“ i fordybningen mellem underlæbe og hage og klædt med en slags kompliceret aftengadeelegance. Han var iført en omfangsrig, sort og ærmeles kappe med fløjlskrave og alaskforet pelerine, som han med hvidt behandskede hænder og aka vede arme holdt sammen foran, et hvidt sjal om halsen og en høj hat med et bredt bånd med løse ender, skubbet skævt ned i panden. Måske er Italien mere end noget andet land det sted, hvor det attende århund-

rede stadig lever, og med det charlatanens type, markedsgøgleren, der var så karakteristisk for denne epoke, og kun i Italien finder man stadig lyslevende eksempler på den slags. Cipolla havde i hele sin habitus meget af denne historiske type, og det indtryk af reklameagtig og fanatisk naragtighed, der hører med til billedet, blev fra begyndelsen vakt af den besynderlige måde, hans prætentiose påklædning sad på hans krop på, det ene sted strammet forkert, det andet sted i forkerte folder, ligesom hængt op på ham: Et eller andet ved hans figur var ikke helt, som det skulle være, hverken foran eller bagpå – senere blev det tydeligere. Men jeg må betone, at der slet ikke var noget spøgefuldt endelige klovneagtigt over hans holdning, hans mine, hans opførsel; der var langt snarere tale om en streng alvor, en afvisning af alt humoristisk, en af og til ondsindet stolthed, og også den forkrøbledes særlige værdighed og selvtilfredshed – hvilket ganske vist ikke hindrede, at hans optræden til at begynde med fremkaldte latter flere steder i salen.

Denne optræden havde ikke længere noget ærbødigt over sig; de raske skridt, som han havde gjort sin entré med, viste sig at være en ren energiudladning, der ikke havde det mindste at gøre med underdanighed. Mens han stod dér på rampen og med små ryk befrædede sig for sine hænder og dermed blottede sine lange og gullige hænder, hvoraf den ene smykkedes af en signering med stor lasursten. Iod han sine små strenge øjne med de slappe poser under glide mønstrende gennem salen, ikke hurtigt, men således, at de nu og da standsede op ved et ansigt, som de vurderede overlegent – med sammenknebet mund og uden at sige et ord. De foldede håndsker kastede han med en lige så forbløffende som skødesløs behændighed fra den betydelige afstand lige ned i vandglasset på det runde bord og fandt så, mens han stadig så sig tavs omkring, en pakke cigaretter frem fra en eller anden indermomme, det billigste mærke, som man kunne se på pakken, trak med spidse fingre en cigaret frem og tændte den uden at se på den med en benzinlighter, der straks gav ild. Med en arrogant grimasse og begge læber krænget tilbage stødte han den indåndede røg ud som en grå tåge mellem sine slidte, spidse tænder, mens han sagte stampede i gulvet med den ene fod.

Publikum holdt lige så skarpt øje med ham, som det blev mønstret af ham. Hos de unge på ståpladserne så man rynkede bryn og borende blikke, der spejdede efter en blottelse hos denne alt for selvsikre skikkelse. Der kom ingen. At finde den lille cigaretpakke og lighteren frem

og lægge dem tilbage var på grund af hans påklædning en omstændelig affære; han måtte slå kappen tilbage, og man så, at han på sin venstre underarm, højst upassende, havde en ridepisk med et kloagtigt sølvhåndtag hængende i en læderstrop. Man bemærkede endvidere, at han ikke havde kjolejakke, men diplomattrakke på, og da han også åbnede denne, så man, halvt skjult af vesten, et flerfarvet skærff, som Cipolla havde om livet, og som nogle tilskuere, der sad bag os, hviskende kaldte for cavalierens kendetegn. Jeg lader det stå hen, for jeg har aldrig hørt, at der skulle høre et særligt tegn til cavalierens titel. Måske var skærffet det rene humbug ligesom den måde, gøgleren blev stående på, tavs, for han foretog sig stadig ikke andet end skødesløst og selvhøjtideligt at ryge sin cigaret foran publikum.

Man lo som sagt, og muntherheden bredte sig, da en stemme fra ståpladserne højt og tørt sagde: „Buona sera!“

Cipolla spidsede ører. „Hvem var det?“ spurgte han, som om han greb en mulighed. „Hvem sagde noget? Kom nu? Først kæk og så ban-ge? Paura, eh?“ Han talte med en temmelig høj, noget astmatisk, men metallisk stemme. Han ventede.

„Det var mig,“ sagde midt i stilheden en ung mand, der åbenbart følte det som en udfordring og krænkelse af hans ære – en smuk ung fyr lige ved siden af os, i bomuldsskjorte og med jakken slængt over skulderen. Hans sorte, stride krølhår var højt og vildt, det vakte fædrelands modefrisure, der fik ham til at se en smule underlig og afrikansk ud. „Bè ... Det var mig. Det var Dem, der skulle have sagt det, men jeg kom Dem i forkøbet.“

Muntherheden vendte tilbage. Den unge mand var ikke mundlam. „Ha sciolto lo scilinguagnolo,“ sagde man ved siden af os. Den folkelige belæring havde, når alt kom til alt, været på sin plads.

„Ah bravo!“ svarede Cipolla. „Dig kan jeg lide, giovanotto. Tror du ikke, at jeg for længst har fået øje på dig? Sådan nogle som dig har min særlige sympati, jeg kan bruge jer. Du er åbenbart en vældig karl. Du gør, hvad du vil. Har du da nogensinde ikke gjort, hvad du ville? Eller gjort, hvad du ikke ville? Noget, du ikke ville? Hør her, min ven, det kunne måske være ganske behageligt og sjovt ikke altid at skulle spille den vældige karl og skulle klare begge dele, viljen og handlingen. Der burde indføres en slags arbejdsdeling – sistema americano, sa'. Vil du for eksempel ikke her og nu vise dette udsøgte og højtærede publikum din tunge, det vil sige hele tungen, helt ind til roden?“

„Nej,“ sagde den unge mand fjendtligt. „Det vil jeg ikke. Så uopdraget er jeg ikke.“

„Der er da slet ikke noget uopdraget i det,“ svarede Cipolla, „du gjorde det jo kun. Al respekt for din opdragelse, men hvis ikke jeg tager fejl, vil du nu, inden jeg får talt til tre, dreje højre om og række tunge ad selskabet, længere end du nogensinde havde troet, at du kunne.“

Han så på ham, og det så ud, som om hans stikkende øjne sank dybere ind i øjenhulerne. „Uno,“ sagde han og lod sin ridepisk, hvis strop han havde ladet glide ned fra armen, svirpe gennem luften en enkelt gang. Den unge mand gjorde front mod publikum og strakte tungen så anstrengt-alt-for-langt ud, at man forstod, at dette var det yderste, han kunne opbyde af tungelængde. Så indtog han igen med en intetsigende mine sin tidligere stilling.

„Det var mig,“ parodierede Cipolla, mens han blinkede med øjnene og nikkede i retning af drengen. „Bè ... det var mig.“ Herefter overlod han det til publikum at danne sig sit eget indtryk af sagen, vendte sig om mod det runde bord, skænkede et lille glas op fra flasken, der åbent indeholdt cognac, og tømte det med en øvet bevægelse i en enkelt slurk.

Børnene lo hjerteligt. De havde næsten intet forstået af ordvekslingen; men at der netop havde udspillet sig noget så pudsigt mellem den kuriøse mand deroppe og en ung mand fra publikum, morede dem gevaldigt, og da de ikke havde nogen bestemt forestilling om, hvad aftenen havde at byde på, var de indstillet på at finde denne begyndelse fantastisk. Hvad os angik, så vekslede vi et blik, og jeg husker, at jeg straks efter sagte med læberne efterlignede den lyd, hvormed Cipolla havde ladet sin ridepisk fare gennem luften. Det var i øvrigt klart, at folk ikke vidste, hvad de skulle stille op med en så urimelig åbning på en taskenspillersoiré, og at de ikke helt forstod, hvad der havde fået giovanotto'en, der jo på sin vis havde ført deres sag, til pludselig at vende sin kækkhed mod dem, publikum. Man fandt hans opførsel tabelig, bekymrede sig ikke mere om ham og rettede sin opmærksomhed mod kunstneren, der vendte tilbage fra det lille bord med forfriskninger og fortsatte med at tale: „Mine damer og herrer,“ sagde han med sin astmatisk-metalliske stemme, „De har netop set mig blive en smule ærgerlig over den belæring, som denne håbefulde lingvist“ („questo linguista di belle speranza“ – man lo ad ordspillet) „mente at måtte udsætte mig for. Jeg er en temmelig egenkærlig mand, det må De tage

med i købet! Jeg bryder mig ikke om, at man ønsker mig god aften, medmindre man gør det høfligt og mener det alvorligt – hvis ikke, bør man lade være. Når man ønsker mig en god aften, ønsker man også sig selv en sådan, for publikum vil kun få en god aften, hvis også jeg får det, og derfor gjorde denne pigernes yndling i Torre di Venere“ (han blev ved med at stikke til den unge mand) „klogt i straks at give mig bevis på, at jeg får det og altså ikke behøver hans ønsker. Jeg kan prale med næsten udelukkende at have gode aftener. En mindre god er der vel altid indimellem, men det sker sjældent. Mit erhverv er vanskeligt, og mit helbred ikke det mest robuste; jeg har beklageligvis en mindre kropslig skavank, der har hindret mig i at deltage i krigen for fædrelandets storhed. Men med min sjæl og min ånds kræfter mestrer jeg livet, hvilket jo blot vil sige: mestrer jeg mig selv, og jeg roser mig af med mit arbejde at have vakt den dannede offentligheds respektfulde interesse. Den førende presse har vidst at værdsætte dette arbejde, Corriere della Sera ydede mig den retfærdighed at kalde mig et fænomen, og i Rom havde jeg den ære at se il Duces bror blandt gæsterne ved en af de aftener, jeg foranstaltede dér. Små vaner, som man på så strålende og ophøjede steder var så elskværdig at bære over med, troede jeg også, at man kunne se bort fra på et sted som Torre di Venere, der jo trods alt er mindre betydningsfuldt,“ (man lo på bekostning af det stakkels lille Torre) „og jeg regnede ikke med at skulle finde mig i den slags bebrejdelser fra personer, som kvindekønnet øjensynligt har forkælet.“ Nu skulle den unge mand igen gøres til grin, for Cipolla blev ikke træt af at fremvise ham i rollen som donnaiuolo og landlig hane i kurven – og den stædige ømfindtlighed og animositet, hvormed han vedblev at vende tilbage til den unge mand, stod i et påfaldende misforhold til hans selvbevidste udtalelser og til de mondæne succeser, han roste sig af at have haft. Denne yngling måtte simpelthen agere skydeskive for morsomheder, sådan som Cipolla sikkert havde for vane hver aften at tage en eller anden på kornet. Men i hans spydigheder lå der dog også et ægte had, og et blik på begges kroppe ville kunne belære én om dets menneskelige årsag, selv hvis den forvoksede ikke hele tiden havde hentydet til den smukke unge mands formodede lykke blandt kvinderne.

„Før vi begynder på forestillingen,“ tilføjede han, „tillader De vel, at jeg gør mig det lidt bekvemt!“

Og han gik hen til stumtjeneren for at tage sit overtøj af.

„Parla benissimo,“ fastslog man ikke langt fra os. Manden havde endnu ikke udrettet noget, men hans måde at tale på blev i sig selv værd-sat som en bedrift, han havde forstået at imponere med den. Blandt syd-lændinge er sproget en af livsglædens ingredienser, og man viser det en langt livligere selskabelig interesse, end man gør i Norden. Modersmå-let, det nationale bindemiddel, holdes i eksemplarisk ære blandt disse folk, og den nydelsessfulde ærefrygt, som man viser dets former og udta-lelove, har noget muntert forbilledligt over sig. Man taler med fornøjelse, man lytter med fornøjelse – og man bedømmer, når man lytter. For den måde, man taler på, gælder som en målestok for det personlige værdi; det skødesløse og det fejlagtige fremkaldes foragt, mens elegance og me-sterskab skaffer anseelse blandt mennesker, hvilket får den lille mand til at forsøge sig med udsøgte vendinger og forme dem med omhu, så snart det gælder om at fremkalde en virkning. I så henseende havde Cipolla tydeligvis bestået prøven, selvom han på ingen måde var et af den slags mennesker, italieneren med en ejendommelig blanding af moralsk og æstetisk vurdering omtaler som „simpatico“.

Da han havde taget sin silkehat, sit halstørklæde og sin kappe af, trådte han igen frem, mens han rettede på frakken, trak mancherterne med de store knapper frem og ordnede humbugskærftet. Hans hår var ualmindelig grimt, det vil sige: På isen var han næsten skaldet, og kun en smal, sortfarvet stribe hår løb ligesom fastklæbet fremover fra hvirvlen, mens håret ved tindingerne, også det sortfarvet, var strøget frem mod øjenkrogene – det så ud som en gammeldags cirkusdirek-tørs hårpragt, latterligt, men det svarede glimrende til hans pågående personlige stil og blev båret med så stor selvsikkerhed, at publikums fornemmelse for dens komik ikke kom til udtryk. Den „lille kropslige skavank“, som han havde omtalt forebyggende, var nu kun alt for syn-lig, selvom det ikke var helt klart, hvori den bestod: Brystet var for højt, som så ofte i den slags tilfælde, men skaden i ryggen syntes ikke som sædvanlig at sidde mellem skuldrene, men derimod længere nede som en slags hofte- og sædepukkel, der ganske vist ikke hindrede ham i at gå, men gjorde gangen grotesk og de enkelte skridt besynderlig store. I øvrigt var brodden ligesom taget af det pinlige i og med, at det var blevet omtalt, og der herskede tydeligvis en civiliseret finfølelse over for det i salen.

„Til Deres tjeneste!“ sagde Cipolla. „Hvis ikke De har noget imod det, vil vi nu begynde programmet med nogle aritmetiske øvelser.“

Aritmetik? Det lød ikke som tryllekunstner. Den mistanke var alle-rede vakt, at manden sejlede under falsk flag; men hvad der var hans rigtige, stod endnu uklart. Jeg begyndte at få ondt af børnene; men i dette øjeblik var de ganske enkelt lykkelige over at være med.

Den talleg, Cipolla nu gik i gang med, var lige så enkel som forbløf-fende i kraft af sin pointe. Til at begynde med satte han et stykke papir fast med en tegnestift i det øverste højre hjørne af tavlen, og mens han derpå løftede papiret op, skrev han med kridt et eller andet på tavlen. Samtidig talte han ivrigt og uafbrudt, som om han med dette ustandse-lige sproglige akkompagnement ville undgå, at hans kunststykker blev kedelige, og da han aldrig manglede sludrende indfald, blev han såle-des sin egen tungefærdige konferencier. Det hørte med til hans måde at arbejde på, og det morede børnene meget, at han til stadighed forsøgte at bygge bro over den kløft mellem scenen og tilskuerne i salen, som han allerede én gang var sprunget over under det besynderlige skæn-deri med den unge fisker, ved for eksempel at indbyde repræsentanter for publikum til at træde op på scenen og selv på sin side gå ned ad dens trætrappe for at komme i personlig berøring med sine gæster. Jeg ved ikke, om det faktisk, at han straks igen kom op at småskændes med enkeltpersoner, indgik i hans beregninger og hans system, han forblev nemlig hele tiden meget alvorlig og pirrelig – men publikum, i det mindste den mere folkelige del af det, syntes dog at tage for givet, at det hørte med til sagen.

Da han var færdig med at skrive og havde skjult det skrevne under papiret, udtrykte han ønske om, at to personer skulle komme op på scenen og hjælpe ham med den forestående udregning. Det frembød ingen vanskeligheder, selv de knap så talbegavede ville uden videre være i stand til det. Som sædvanlig var der ingen, der meldte sig, og Cipolla tog sig i agt for ikke at genere den fornemmere del af pub-likum. Han holdt sig til folket og vendte sig mod to store og stærke fyre på ståpladserne bagest i salen, udfordrede dem, satte mod i dem, fandt det kritisabelt, at de kun stod der og måbede og ikke ville gøre selskabet en tjeneste, og fik virkelig sat dem i bevægelse. Med tunge skridt kom de to op gennem midtergangen, gik op ad trappen og stil-lede sig forlegent grinende foran tavlen, mens deres kammerater råbte bravo. Cipolla spøjte endnu nogle øjeblikke med dem, roste deres lem-mers heroiske styrke, deres store hænder, der var som skabt til at gøre forsamlingen den ønskede tjeneste, og gav så den ene sit kridtstykke

i hånden med den anvisning simpelthen at skrive de tal op, der blev råbt til ham. Men manden erklærede, at han ikke kunne skrive. „Non so scrivere,“ sagde han med grov stemme, og hans kammerat tilføjede: „Jeg kan heller ikke.“

Gud ved, om de talte sandt eller blot ville lave sjov med Cipolla. I hvert fald tog han på ingen måde del i den munterhed, som deres tilståelse vakte. Han blev fornærmet og vred. Han sad i dette øjeblik med det ene ben over det andet på en kurvestol midt på scenen og røg på ny en cigaret fra den billige pakke, der øjensynligt smagte ham endnu bedre nu, hvor han havde taget sig en cognac til, mens de to lømler var trampet op på scenen. Igen lod han den dybt inhalerede røg strømme ud mellem de blottede tænder, og mens han vippede med foden, lod han sit strengt forkastende blik glide forbi de to ubekymrede lømler og hen over publikum ud mod det tomme rum som en mand, der ved synet af noget helt igennem foragtligt trækker sig tilbage til sig selv og sin værdighed.

„Skandaløst,“ sagde han koldt og sammenbidt. „Gå tilbage til jeres pladser! Alle kan skrive her i Italien, dette stolte land, hvor der ikke er plads til uvidenhed og mørke. Det er en dårlig spøg at råbe op med sådan noget for ørerne af det internationale publikum, og I krænker ikke kun jer selv, men udsætter også regeringen og landet for bagtalelse. Hvis Torre di Venere skulle være den sidste afkrog i fædrelandet, hvor manglen på elementære kundskaber har søgt tilflugt, så beklager jeg at have opsøgt et sted, som jeg vel nok burde have vidst ville stå tilbage for Rom i den ene og den anden henseende ...“

Her blev han afbrudt af den unge mand med det nubiske hår og jakken over skulderen, han, hvis angrebslyst, viste det sig nu, kun forbi-gående var stillet af, og som med løftet pande opkastede sig til ridder af sin lille hjemby.

„Nu kan det være nok!“ sagde han højt. „Nu kan det være nok med vittighederne om Torre. Vi er alle sammen herfra, og vi finder os ikke i, at man håner vores by, når der er fremmede til stede. De to unge mænd er også vores venner. Selvom de ikke har studeret, så er de alligevel mere retskafne end en vis anden her i salen, der praler med Rom, selvom han næppe har grundlagt den.“

Det var jo fremragende. Det unge menneske kunne sandelig slå fra sig. Man blev underholdt af denne form for dramatik, selvom den forsinkede påbegyndelsen af det egentlige program. Det er altid fængs-

lende at lytte til en strid på ord. Der er mennesker, som det ligefrem morer, og som med en slags skadefryd nyder ikke at være involveret; andre føler forlegenhed og ophidselse, og jeg forstår dem så godt, også selvom jeg dengang havde det indtryk, at alt til en vis grad var aftalt, og at såvel de to tykhovedede analfabeter som giovanotto'en med jakken halvt om halvt gik kunstneren til hånde og spillede skuespil. Børnene lyttede med største fornøjelse. De forstod ingenting, men tonefaldet fik dem til at holde vejret. Sådan var en trylleaften altså, i det mindste en italiensk en af slagsen. De var overordentlig begejstrede.

Cipolla havde rejst sig og var med to store skridt, der startede fra hoften, trådt helt hen til rampen.

„Jamen, se nu her!“ sagde han med grum hjertelighed. „En gammel bekendt! En yngling med hjertet på tungen!“ (Han sagde „sulla lingua accia“, hvilket også kan betyde en belagt tunge og fik mange til at le). „Gå blot, mine venner!“ sagde han til de to lømler. „Nok med jer, nu må jeg tage mig af denne hædersmand, con questo torregiano di Venere, denne Venus' tårnvægter, der uden tvivl regner med en sødmefuld tak for sit mandsmod ...“

„Ah, non scherzamo! Lad os tale alvor!“ råbte den unge mand. Hans øjne slog gnister, og han gjorde virkelig en bevægelse, som om han ville smide jakken og ordne sagen på den mest direkte måde.

Cipolla tog det ikke så tungt. Til forskel fra os, der så på hinanden med bekymrede miner, stod cavalieren over for en landsmand og havde hjemlig grund under fødderne. Han forblev koldblodig, udviste fuldkommen overlegenhed. Han nikkede smilende i retning af kamp-hanen, rettede blikket mod publikum, opfordrede det til også at smile ad modstanderens stridslyst, der jo blot afslørede, hvilket laverestående væsen han var. Og så skete der igen noget mærkværdigt, der satte denne overlegenhed i et uhyggeligt lys, og som på beskæmmende og uforklarlig vis gav den krigeriske ophidselse, der udgik fra oprinnet, et latterligt skær.

Cipolla tog endnu et skridt i retning af den unge mand, mens han på en ejendommelig måde så ham lige ind i øjnene. Han trådte sågar halvvejs ned ad trappen, der til venstre for os førte ned i auditoriet, og stod nu, noget hævet, foran den stridslystne. Ridepiskan hang ved hans arm.

„Du er ikke oplagt til spøg, min søn,“ sagde han. „Det er kun forståeligt, for enhver jo kan se, at du ikke er rask. Allerede din tunge, som

man godt kunne ønske sig renere, tydede på en akut forstyrrelse af det gastriske system. Man burde ikke gå til aftenunderholdning, når man har det som dig, og du har da også overvejet, om ikke du gjorde bedre i at gå i seng med et varmt omslag, det ved jeg. Det var letsindigt af dig at drikke så meget hvidvin nu til eftermiddag, den var jo skrækkelig sur. Nu har du så slem en kolik, at du har lyst til at krumme dig sammen af smerte. Gør det blot! Du skal ikke genere dig! Det lindrer at lade kroppen give efter for indvoldenes kramper."

Mens han sagde dette roligt, indtrængende, ord for ord og med en slags streng medlidenhed, virkede det, som om hans øjne, der borede sig ind i det unge menneskes, blev både farveløse og brændende over tåresækkene, - det var nogle ganske besynderlige øjne, og man forstod, at det ikke blot var mandig stolthed, der forhindrede hans modpart i at frigøre sit blik. Den slags hovmod var da også snart forsvundet fra hans bronzefarvede ansigt. Han stirrede på cavaliere med åben mund, og denne åbne mund smilede, et forstyrret og ynkeligt smil.

"Krum dig sammen!" gentog Cipolla. "Hvad kan du ellers gøre? Med sådan en kolik må man krumme sig. Du vil da ikke modsætte dig en naturlig refleksbevægelse, blot fordi man anbefaler dig den."

Den unge mand løftede langsomt underarmene, og mens han presede dem korslagt ind mod maven, bøjede hans krop sig, drejede sig sidelæns forover, dybere og dybere, bøjede sig med forvredne fødder og indadvendte knæ, så han til sidst, som et billede på uudholdelig smerte, næsten sad på hug på gulvet. Således lod Cipolla ham sidde i nogle sekunder, så svang han hurtigt ridepilsken gennem luften og vendte med store skridt tilbage til det runde bord, hvor han tømte endnu et glas cognac.

"Il boit beaucoup," konstaterede en dame bag os. Var det alt, hvad hun lagde mærke til? Det stod ikke klart for os, hvor meget publikum allerede havde fattet. Den unge mand stod igen ret op og ned, smilede lidt forlegent, som om han ikke rigtig forstod, hvad der var sket. Man havde med spænding fulgt scenen og applauderede, da den var forbi, idet man både råbte "Bravo, Cipolla!" og "Bravo, giovanotto!" Man opfattede åbenbart ikke stridens udgang som et personligt nedderlag for det unge menneske, men opmuntrede ham derimod som en skuespiller, der på prisværdig vis har spillet en trist rolle. Og den måde, han vred sig af mavesmerter på, var da også højst udtrykksfuld, i al sin anskuelighed ligesom beregnet på galleriet og vel på sin vis ikke

så lidt af en skuespillerpræstation. Men jeg ved faktisk ikke, om salens reaktion blot var et udslag af den menneskelige taktfølelse, som Syden jo mestrer bedre end os, eller om den skyldtes en egentlig indsigt i tingenes væsen.

Cavaliere, der følte sig styrtet, havde tændt sig en ny cigaret. Der kunne igen tages fat på de aritmetiske forsøg. Man fandt uden vanskelighed en ung mand fra de bageste stolerækker, der var rede til at skrive de dikterede cifre på tavlen. Også ham kendte vi; hele forestillingen fik noget familiært over sig, når man kendte så mange ansigter. Det var ekspedienten i hovedgadens frugt- og kolonialvarehandel, og han havde flere gange bejnt os på bedste vis. Han håndterede kridtet med en købmands rutine, mens Cipolla, der var trådt ned i parterret, med sin akavede gang bevægede sig gennem publikum og samlede tal ind, to-, tre- og firecifrede efter frit valg, som han opfangede fra de adspurgtes læber for derefter at råbe dem op til den unge kræmmer, der skrev dem op under hinanden. Herunder var alt, i gensidig forståelse, lagt an på underholdning, spas og morsomme ordspil. Det kunne ikke undgås, at kunstneren stødte på udlændinge, der ikke mestrede de indenlandske talord, og som han opholdt sig længe hos på demonstrativt ridderlig vis, hvilket morede hans høflige landsmænd, som han dog straks bragte i forlegenhed, idet han bad dem oversætte de cifre, der var blevet sagt på engelsk og fransk. Der var nogle, der nævnte vigtige årstal i den italienske historie. Cipolla greb dem straks, og mens han gik videre, knyttede han patriotiske betragtninger til dem. En eller anden sagde "Zero!", og cavaliere, straks fornærmet som hver gang nogen forsøgte at gøre ham til grin, svarede hen over skulderen, at det ikke var et to-cifret tal, hvorpå en anden spøgefugl råbte "Nul, nul!", hvilket fik alle til at le, for enhver hentydning til kroppen og dens funktioner gør stor lykke blandt sydlændinge. Kun cavaliere holdt sig værdigt tilbage, skønt han vel ret beset selv havde opfordret til løsluppenhed, med et skuldertræk lod han også denne regnskabspost føre til protokols.

Da der stod omtrent femten tal under hinanden i rækker af forskellig længde på tavlen, forlangte Cipolla, at vi i fællesskab skulle lægge dem sammen. De, der var gode til at regne, kunne vel ud fra det skrevne finde summen i hovedet, men det stod enhver frit for at tage blyant og lommebog i brug. Mens man arbejdede, sad Cipolla på sin stol ved siden af tavlen med en tændt cigaret og ansigtet fortrukket på den vanskabtes selvtilfredse, arrogante facon. Den femcifrede sum var

hurtigt klar. En eller anden sagde den højt, en anden bekræftede den, en tredjes resultat afveg en smule, den fjerdes passede så igen. Cipolla rejste sig, bankede lidt aske af sin frakke, løftede papiret foran tavlens øverste højre hjørne op, så det, han havde skrevet, kunne ses. Den rigtige sum, som nærmede sig en million, stod der allerede. Han havde skrevet den op på forhånd.

Forbløffelse og stort bifald. Børnene var overvældet. Hvordan havde han dog gjort det, ville de vide. Vi forklarede dem, at det var et trick, som man ikke uden videre kunne forstå, for manden var jo netop en tryllekunstner. Nu vidste de så, hvad en taskenspiller-soiré var. Først havde fiskeren fået ondt i maven, og nu stod det rigtige resultat på tavlen – det var herligt, og bekymrede indså vi, at det trods deres hede øjne og trods det, at klokken nu var næsten halv elleve, ville blive meget svært at få dem væk herfra. Der ville komme fårer. Men det stod ikke desto mindre klart, at den pukkelryggede ikke lavede tryllekunstner, i det mindste ikke de sædvanlige behændige tricks, og at det slet ikke var noget for børn. Igen ved jeg ikke, hvad publikum egentlig tænkte; men der havde vel næppe været tale om et „frit valg“, da addenderne blev bestemt; en del af de adspurgte var vel fremkommet med deres egne svar, men i det store og hele var det tydeligt, at Cipolla havde udvalgt sine folk, og at processen, med sigte på det allerede optegnede resultat, havde været underlagt hans vilje – mens man dog stadig måtte beundre hans skarpsindighed, hvad angik regning, selvom det øvrige på en mærkelig måde unddrog sig beundring. Dertil kom hans patriotisme og sårbare værdighed: – Cavalierens landsmænd følte sig vel i deres rette element under alt dette og stadig oplagt til morskab; men på de udefrakommende virkede denne blanding forstemmende.

I øvrigt søggede Cipolla selv for, at karakteren af hans kunster fremstod klart for enhver, der vidste lidt om den slags, men han gav dem hverken navne eller betegnelser. Han omtalte dem vel, for han talte ustandselig, men kun i ubestemte, anmassende og reklameagtige vendinger. Han fortsatte endnu nogen tid ad den eksperimentelle vej, han var slået ind på, gjorde først regnestykkerne mere udviklede, idet han ud over addition også brugte andre regnearter, og forenklede dem derpå til det yderste for at vise, hvordan det gik til. Han lod simpelthen folk om at gætte det tal, han i forvejen havde skrevet under papiret. Det lykkedes næsten altid. En eller anden sagde, at han egentlig havde

villet nævne et andet beløb; men da cavalierens ridepisk i samme øjeblik havde svirpet gennem luften ved siden af ham, var han kommet til at sige det tal, der senere havde vist sig på tavlen. Cipolla lo med skuldrene. Han hylede beundring for den pågældendes geni; men hans komplimenter havde noget hånende og nedladende over sig, og jeg tror ikke, at det føltes behageligt for forsøgspersonerne, selvom de smilede og til dels kunne bogføre bifaldet som deres. Jeg havde heller ikke indtryk af, at kunstneren var afholdt af sit publikum. Man fornemmede overalt en vis modvilje og opsætsighed; men udover at høfligheden holdt dette i ave, lykkedes det også for Cipolla at gøre indtryk med sin kunnen, sin strenge sikkerhed, og selv ridepiskens bidrog efter min opfattelse til, at revolten forblev i det underjordiske.

Fra de blotte taleksperimenter kom han til korttricks. Han trak to sæt spillekort op af lommen, og så meget kan jeg stadig huske, at det, der frem for alt skete i de tricks, han udførte, var, at han trak tre kort fra det ene sæt uden at se på dem og derpå stak dem i inderlommen på sin frakke, hvorefter en forsøgsperson trak netop disse kort ud af det andet sæt, der blev rakt frem imod ham – ikke altid de helt rigtige; det skete, at der kun var to, der passede, men i de fleste tilfælde triumferede Cipolla, når han viste sine tre kort frem, og takkede let for bifaldet, hvormed man på godt og ondt anerkendte de kræfter, han rådede over. En ung herre på første række, til højre for os, en italiener med et stolt, markeret ansigt, meldte sig og erklærede, at han var besluttet på at vælge helt efter egen vilje og bevidst yde modstand mod enhver påvirkning, af hvilken art den end måtte være. Og hvordan mente mon Cipolla, at det vil gå under disse omstændigheder? – „Dermed gør De opgaven noget vanskeligere for mig,“ svarede cavalieren. „Men Deres modstand vil ikke ændre på udfaldet. Friheden eksisterer, og det samme gør viljen; men den frie vilje eksisterer ikke, for en vilje, der retter sig mod sin frihed, retter sig mod det tomme rum. De er fri til at trække eller lade være. Men hvis De trækker, så kommer De til at trække rigtigt – desto sikrere, jo mere egensindigt De forsøger at handle.“

Man måtte medgive, at han ikke kunne have valgt sine ord bedre, hvis hensigten var at forvirre den stakkels sjæl. Den genstridige tøvede nervøst, før han besluttede sig. Han trak et kort og forlangte straks at se, om det var det samme som et af de skjulte. „Hvorfor dog det?“ undrede Cipolla sig. „Hvorfor gøre arbejdet halvt?“ Men den trodsige insisterede på denne forprøve: – „E servito,“ sagde gøgleren med en

uvant lakjagtig gestus og viste uden selv at se på dem sine tre kort frem som en vifte. Kortet til venstre var det udtrukne.

Frihedens forkæmper satte sig rasende på sin plads, mens salen klappede. Djævlen må vide, om Cipolla hjalp sit medfødte talent på vej med mekaniske tricks og små behændige kunster. Selv hvis det var tilfældet, forhindrede det ikke hele det nysgerrige og løsslupne publikum i at hengive sig til nydelsen af den fænomenale underholdning og i at anerkende den mesterlige udførelse, som ingen bestred. „Lavora bene!“ hørte vi her og der folk sige omkring os, et udtryk for den saglige retfærdigheds sejr over antipati og stille forargelse.

Efter sin sidste, fragmentariske, men netop derved så meget desto mere virksomhedsfulde succes, havde Cipolla styrket sig med endnu en cognac. Han „drak“ rent ud sagt, og det var ret slemt at se på. Men han havde åbenbart brug for likør og cigaretter til at holde sig i gang og forny sine kræfter, hvortil der, som han selv antydede, i flere henseender blev stillet store krav. Indimellem så han virkelig skidt ud, huløjet og hæret. Men et lille glas kunne hver gang rette op på det, og efter det flød ordene fra ham, livligt og pågående, mens den indåndede røg strømmede grå ud fra hans lunger. Jeg husker tydeligt, at han fra kortkunsterne gik over til den slags selskabslege, der beror på den menneskelige naturs over- eller unaturlige evner, på intuition og „magnetisk“ overførsel, kort sagt på den tarveligste form for åbenbaringer. Men nøjagtig i hvilken rækkefølge han udførte sine bedrifter, kan jeg ikke længere huske. Og jeg vil ikke kede Dem med skildringer af disse forsøg; enhver kender dem, enhver har vel engang deltaget i dem, i at finde skjulte genstande, i den blinde udførelse af sammen-satte handlinger, som den ene organisme på uransagelig vis kan påtvinge den anden. Enhver har med en stille hovedrysten, nysgerrig og fuld af foragt, i gimit forment det okkultes tvetydigt-urene og ufor-klarlige karakter, som dets menneskelige udøvere altid er tilbøjelige til at blande med humbug og hjælpe på vej med snyderi, uden at dette indslag dog skaber tvivl om ægtheden af andre bestanddele i det tvivlsomme amalgam. Jeg siger blot, at alle forhold forstærkes naturligt, at indtrykket bliver dybere i alle henseender, når en Cipolla bliver leder og hovedaktør i det dunkle spil. Han sad bagest på scenen med ryggen til publikum og røg, mens der et eller andet sted i salen under hånden blev truffet aftaler om, hvad han skulle gøre, eller mens den genstand gik fra hånd til hånd, som han skulle finde frem fra dens skjulested, og

hvormed han skulle foretage sig noget på forhånd bestemt. Det var det typiske, han lod os se, snart slog han drevent til, snart famlede han sig frem, langsomt og lyttende, greb forkert, men vendte sig efter en pludselig indskydelse straks om, når han ved en vidende førers hånd, en fører, der havde fået besked på blot at lade sin krop følge med og koncentrere sine tanker om det aftalte, med bagoverbøjede hoved og fremstrakt hånd bevægede sig i zigzag gennem salen. Rollerne var tilsyneladende byttet om, strømmen gik i den modsatte retning, hvilket kunstneren udtrykkeligt refererede til med sin konstante tale. Den lidende, modtagende, udførende, den, hvis vilje var sat ud af kraft, og som adlød den stumme fællesvilje, der lå i luften, var nu ham, der så længe havde villet og befalet; men det kom, som han betonedede, alt sammen ud på ét. Evnen, sagde han, til at gøre sig selv til noget ydre, til et værktøj, til at adlyde i den mest ubetingede og fuldkomne forstand, var blot bagsiden af evnen til at ville og befale; det var en og samme evne; at befale og at adlyde udgjorde tilsammen kun ét princip, én uopløselig enhed; den, der kunne adlyde, han kunne også befale og omvendt; den ene tanke forudsætter den anden, som folk og fører forudsætter hinanden, men bedriften, den yderst vanskelige og oprivende bedrift, blev dog udført af ham, føreren og foranstalteren, i hvem viljen blev til lydighed og lydigheden til vilje, af ham, hvis person de begge udsprang af, og som altså havde en meget vanskelig opgave. At han havde en vanskelig opgave, betonedede han ofte og med eftertryk, formodentlig for at forklare sin trang til at styrke sig og sin hyppige tilflugt til det lille glas.

Han famlede sig frem, synsk, ledt og båret af den fælles, hemmelige vilje. Han trak en ædelstensbesat nål ud af en englænderindes sko, hvor man havde skjult den, bar den langsomt og ligesom drevet af steden hen til en anden dame – det var signora Angiolieri – og overrakte den knælende til hende med en indøvet sætning, der lå lige for, men som alligevel ikke var let at frembringe; for det var blevet aftalt, at den skulle siges på fransk. „Jeg bringer Dem en gave som tegn på min tilbedelse!“ skulle han sige, og det forekom os, at der var noget ondsksfuldt over denne hårde betingelse; i den lå der på én og samme tid et håb om, at det forunderlige ville lykkes, og et ønske om, at den fordringsfulde mand skulle lide nederlag. Men det var meget mærkværdigt at se, hvorledes Cipolla, knælende foran madame Angiolieri, måtte famle efter ordene og kæmpe for at forstå den opgave, han var blevet pålagt. „Jeg skal sige noget,“ ytrede han, „og jeg kan tydeligt mærke, hvad

det er. Alligevel mærker jeg samtidig, at det ville være forkert, hvis jeg lod det komme over mine læber. Pas på, De ikke kommer mig til hjælp med et eller andet uvilkårligt tegn," råbte han, selvom eller måske netop fordi det utvivlsomt var det, han håbede på ... "Pensez très fort!" råbte han pludselig på dårligt fransk, og så kom den befalede sætning endelig fra ham, ganske vist på italiensk, men sådan, at det sidste og vigtigste ord faldt på søstersproget, som han efter alt at dømmes ikke var vant til at tale, og han i stedet for "venerazione" sagde "vénération" med en umulig nasal til sidst – en delvis succes, der efter de-allerede fuldendte præstationer, fundet af nålen, hans gang hen til modtageren og knæfaldet, næsten gjorde et stærkere indtryk end den fuldstændige sejr ville have gjort det, og som fremkaldte beundrende bifald.

Cipolla rejste sig og tørrede sveden af panden. De forstår vel, at det kun var ét eksempel på hans arbejde, jeg kom med, da jeg fortalte om nålen – et, der i særlig grad har fæstnet sig i min erindring. Men han varierede flere gange den grundlæggende form og indflettede så meget i disse numre, at der gik lang tid med det og med improvisationer af lignende art, som hans vandring frem og tilbage mellem publikum inspirerede ham til. Det så ud, som om inspirationen især udgik fra vores værtinde; hun fik ham til at vise sine forbløffende evner som sandsiger. "Det er ikke undgået min opmærksomhed, signora," sagde han til hende, "at der er noget særlig ærefuldt over Dem. Den, der forstår at se, vil fornemme et skær om Deres henrivende pande, som, hvis jeg ikke tager helt fejl, har været stærkere engang, end det er i dag, et skær, der langsomt falmer ... Sig ingenting! Hjælp mig ikke! Ved Deres side sidder Deres ægtemand – ikke sandt," det sidste sagde han til den stille hr. Angiolieri, "De er denne dames ægtemand, og Deres lykke er fuldkommen. Men ind i denne lykke rækker erindringer ... fyrstelige erindringer ... det forekommer mig, signora, at det forgangne spiller en betydningsfuld rolle i Deres nuværende liv. De kendte en konge ... har ikke en konge i fordums tid krydset Deres livsvej?"

"Nej, det er ikke rigtigt," sukkede hende, der øste vores middagsuppe op, og de gyldenbrune øjne strålede i det ædle, blege ansigt. "Ikke? Nej, jeg mente ikke en konge, jeg ville blot nærme mig det rigtige. Det var ikke en konge, ikke en fyrste – men alligevel en fyrste, en konge af et højere rige. Det var en stor kunstner, ved hvis side De engang ... De vil modsige mig, men kan ikke gøre det helt igennem, De kan kun gøre det halvt. Nuvel! Det var en stor og verdensberømt

kunstnerinde, hvis venskab De kunne glæde Dem over i Deres tidlige ungdom, og erindringen om hende er hellig for Dem, den kaster en fortryllende skygge over hele Deres liv ... Navnet? Behøver jeg nævne det navn, hvis ry for længst har forbundet sig med fædrelandets, det navn, der ligesom det er udødeligt? Eleonora Duse," sluttede han sagte og højtideligt.

Den lille kvinde nikkede helt overvældet. Applausen lød, som gjaldt den en national heltinde. Næsten alle i salen kendte til fru Angiolieris betydningsfulde fortid og forstod altså at værdsætte cavalierens intuition, frem for alt de tilstedeværende gæster fra Casa Eleonora. Det var blot et spørgsmål, hvor meget han selv kendte til den, hvor meget han i erhvervsmæssigt øjemed kunne have lyttet sig til efter sin ankomst til Torre ... Men jeg har slet ingen grund til på rationel vis at mistænkeliggøre hans evner, der for øjnene af os blev skæbnesvangre for ham ...

Der var under alle omstændigheder pause nu, og vores hersker trak sig tilbage. Jeg indrømmer, at jeg lige fra begyndelsen har frygtet dette punkt i min beretning. At læse menneskers tanker er for det meste ikke vanskeligt, og her er det meget let. De vil givetvis spørge mig, hvorfor vi ikke blot gik vores vej – og jeg bliver Dem svar skyldig. Jeg forstår det ikke og ved faktisk ikke, hvad jeg skal svare. Klokkeren må bestemt have været over elleve, sandsynligvis endnu mere. Børnene sov. Den sidste serie af numre havde kedet dem, og således havde naturen haft let ved at kræve sin ret. De sov på vores knæ, den lille pige på mine, drengen på sin mors. Det var på den ene side en trøst, men på den anden side også en grund til at forbarme sig over dem, en påmindelse om, at de skulle i seng. Jeg forsikrer, at det var vores hensigt at adlyde denne rørende formaning, at vi virkelig ville det. Vi vækkede de stakels små væsener og forklarede dem, så overbevisende vi kunne, at det nu definitivt var på tide at vende hjem. Men deres bønfyldende modstand begyndte, så snart de var kommet til sig selv, og som De ved, kan børns modstand mod at forlade noget morsomt, inden det er forbi, nok brydes, men ikke overvindes. Der er så sjovt her hos tryllekunstneren, klagede de, vi vidste jo ikke, hvad han begyndte med efter pausen, de ville mindste vente og se, hvad han begyndte med efter pausen, de ville gerne sove lidt indimellem, men bare ikke hjem, bare ikke i seng, mens den dejlige aften fortsatte her!

Vi gav efter, selvom vi dog regnede med, at det kun ville blive for et øjeblik, en lille tid. Det kan ikke undskyldes, at vi blev, og at for-

klare hvorfor er næsten lige så svært. Mente vi at måtte sige B, når vi allerede havde sagt A og begået den fejl at tage børnene med herhen? Næppe nogen tilstrækkelig forklaring. Morede vi os da selv? Ja og nej, vores følelser for cavalierne Cipolla var yderst blandede, men hvis ikke jeg tager fejl, havde hele salen det sådan, og alligevel var der ingen, der gik. Lå vi under for den fascination, der udgik fra denne mand, som tjente sit brød på så mærkværdig vis, også uden for programmet, mellem kunststykkerne, og lod vi den lamme vores beslutningskraft? Man kan lige så godt forklare det med ren nysgerrighed. Man vil gerne vide, hvordan en aften, der er begyndt sådan, skal fortsætte, og i øvrigt var Cipolla, da han forlod scenen, fremkommet med udtalelser, hvoraf man kunne forstå, at han på ingen måde havde udtømt sit repertoire, og at det efter pausen ville blive endnu mere effektfuldt.

Men alt dette forklarer det ikke, eller det er ikke alt. Det bedste svar på spørgsmålet om, hvorfor vi ikke gik nu, ville være et andet spørgsmål, nemlig hvorfor vi ikke for længst havde forladt Torre. Det er efter min mening et og samme spørgsmål, og hvis jeg ville redde mig ud af det, kunne jeg ganske enkelt sige, at jeg allerede har besvaret det. Det gik lige så mærkværdigt og spændende for sig, nøjagtig lige så ubehageligt, krænkende og beklæmmende som i Torre overhovedet, ja, mere end det: Denne sal udgjorde samlingspunktet for alt det mærkværdige, uhyrlige og anspændte, som vores opholds atmosfære forekom os at være ladet med; denne mand, hvis tilbagevenden vi ventede på, forekom os at være personifikationen af alt dette; og da vi ikke var „rejt“ i det store, ville det være ulogisk så at sige at gøre det i det små. Tag dette som forklaring på, at vi blev, eller lad være! Jeg kan simpelthen ikke komme på noget bedre. -

Der var nu en pause på ti minutter, som næsten blev til tyve. Børnene, der stadig var vågne og henrykte over vores eftergivenhed, fandt på noget sjovt at udfylde den med. De genoptog forbindelsen med den folkelige sfære, med Antonio, med Guiscardo, med manden med kænoerne. Gennem de hule hænder råbte de ønsker til fiskerne, som de havde lært af os: „Mange små fisk i morgen!“ „Hele nettet fuldt!“ De råbte til Mario, fjenderdrengen fra „Esquisito“: „Mario, una cioccolata e biscotti!“ Og denne gang hørte han det og svarede smilende: „Subito!“ Vi fik grund til at gemme dette venlige og lidt adspredt-melankolske smil i erindringen.

Så var pausen forbi, gongongen lød, publikum, der havde spredt

sig i småsnakkende grupper, samlede sig, børnene satte sig ivrigt til rette på deres stol med hænderne i skødet. Scenen var forblevet åben. Cipolla trådte ind med store skridt og begyndte straks som en slags konferencier at indlede den anden række af numre.

Lad mig sammenfatte: Denne selvbevidste krøbling var den dygtigste hypnotisør, jeg har set i mit liv. Når han havde stukket offentligheden blå i øjnene om sine numres natur og annonceret sig selv som tryllekunstner, var det åbenbart kun for at omgå de politimæssige forordninger, der principielt forbød erhvervmæssig brug af disse kræfter. Måske er den slags tilsløring almindelig i sådanne tilfælde og tålt eller halvvejs tålt af myndighederne. I hvert fald havde gøgleren lige fra begyndelsen ikke lagt mindste skjul på den sande karakter af sine kunster, og den anden halvdel af programmet var nu åbenlyst og udelukkende lagt an på at demonstrere, hvordan man fråtog et menneske dets vilje og påtvang det en ny, selvom det stadig blev kaldt noget andet. I en langvarig serie af komiske, ophidsende og forbløffende forsøg, der stadig ved midnat var i fuld gang, fik man alt at se, fra det ubetydelige til det uhyrlige, som dette naturligt-uhyggelege område kan frembyde af fænomener, og de groteske detaljer fulgtes opmærksomt af et leende, hovedrystende publikum, der slog sig på knæene og applauderede, og som tydeligvis befandt sig i en særdeles selvsikker personligheds tryllekreds, selvom det, sådan forekom det mig i det mindste, følte en vis modvilje mod det ejendommeligt nedværdigende, der både for den enkelte og for alle lå i Cipollas triumfer.

To ting spillede en hovedrolle i disse triumfer: de små glas cognac, han styrkede sig på, og ridepysken med klogrebet. De første skulle igen og igen fyre op under hans dæmoni, for ellers, forekom det, ville han være sunket sammen af udmattelse; hvilket kunne have fremkaldt menneskelig medfølelse med manden, hvis ikke der havde været dette andet, dette uforskammede symbol på hans herredømme, denne svirpende pisk, hvormed han kontrollerede os alle, og hvis medvirken forhindrede mildere følelser end en forundret og trodsig underkastelse i at opstå. Savnede han sådanne følelser? Gjorde han også krav på vores medlidenhed? Ville han have alt? Noget, han sagde, gjorde stort indtryk på mig og tydede på, at han faktisk var misundelig. På sine eksperimenteres højdepunkt gjorde han med let gestik et ungt menneske, der havde stillet sig til hans rådighed, og som for længst havde vist sig som et særlig modtageligt objekt for hans påvirkninger, fuldkommen

kataleptisk, og det på en sådan måde, at han ikke blot kunne lægge den tryllebundne, der befandt sig i en tilstand af dyb søvn, med nakke og fødder på to stoles ryglæn, men også kunne sætte sig på hans krop, uden at den brætstive krop gav efter. Synet af denne trolde i diplomatfrakke, der sad på den træagtige skikkelse, var utroligt og afskyeligt, og publikum, der kun kunne tro, at offeret for denne videnskabelige spøg led, gav udtryk for sin medlidenhed. „Poveretto!“ „Stakkels fyr!“ råbte venlige stemmer. „Poveretto!“ hånede Cipolla forbitret. „Det er forkert adresseret, mine herskaber! Sono io, il poveretto! Det er mig, der må tåle alt dette.“ Man tog det til efterretning. Godt, det var måske i virkeligheden ham selv, der led under morskaben, og som også i egen indbildning havde taget de kropslige smerter på sig, som giovanotto'en leverede den medlidenhedsvækkende grimasse til. Men det, man så, talte imod det, og man er ikke opsat på at sige poveretto til nogen, der lider gennem andres nedværdigelse.

Jeg har foregribet begivenhedernes gang og helt ignoreret rækkefølgen. Mit hoved er stadig i dag fuldt af erindringer om cavalierens martyrier, men jeg kan ikke længere holde styr på dem, og det kommer vel heller ikke an på det. Men så meget ved jeg, at de store og omstændelige eksperimenter, der fik det største bifald, gjorde mindre indtryk på mig end disse små, der hurtigt var overstået. Den unge mand, der agerede siddebænk, kom jeg kun i tanke om på grund af den tilrettevisning, der knyttede sig til dette fænomen ... Men at Cipolla påtvang en ældre dame, sovende på en kurvestol, den illusion, at hun var på rejse til Indien, og at hun i trance fortalte meget levende om sine eventyr til lands og til vands, optog mig mindre, og jeg fandt dette mindre tosset, end at en høj og bredskuldret herre af militærisk udseende lige efter pausen ikke længere kunne løfte armen, blot fordi den pukkelryggede meddelte ham, at han ikke længere kunne, og samtidig lod sin ridepisk suse gennem luften en enkelt gang. Jeg ser stadig denne statelige colonnellos ansigt med overskægget for mig, smilende bider han tænderne sammen, mens han kæmper for en bevægelsesfrihed, han er blevet frataget. Hvilket konfust optrin! Han syntes at ville og ikke kunne; men han kunne vel blot ikke ville, og her så vi nu denne lammelse af viljen, der kvalte friheden, og som vores domptør allerede forinden hånlige havde forudsagt, at den romerske herre ville blive ramt af.

Endnu mindre glemmer jeg den rørende og spøgelsesagtige komik

i scenen med fru Angiolieri, hvis æteriske mangel på modstandskraft cavalieren sikkert allerede havde lagt mærke til ved sit første dristige blik rundt i salen. Med rent hekseri trak han hende bogstaveligt talt op fra stolen, op til sig selv fra den stolerække, hvor hun sad, og mens det te skete, havde han, så hans lys kunne skinne endnu klarere, bedt hr. Angiolieri om at kalde på sin hustru med hendes fornavn for dermed at kaste hele sin tilværelses vægt og sine ægteskabelige rettigheder i vægtskålen og med sin stemme vække alt det i sin livsledsagerskes sjæl, der kunne beskytte hendes dyd mod den onde trolldom. Men hvor forgæves var det ikke! Stående i nogen afstand af ægteparret lod Cipolla en enkelt gang sin pisk svirpe, hvilket fik vores værtinde til at fare forskrækket sammen og vende sit ansigt om mod ham. „Sofronia!“ råbte hr. Angiolieri allerede her (vi vidste ikke, at fru Angiolieri hed Sofronia til fornavn), og det var med god grund, at han råbte, for enhver kunne se, at der var fare på færde: Hans hustrus ansigt var ufravendt rettet mod den afskyelige cavaliere. Denne begyndte nu med piskens ved håndledet og med alle sine ti lange og gule fingre at udføre vinkende og dragende bevægelser i retning af sit offer, mens han selv gik baglæns skridt for skridt. Da rejste fru Angiolieri sig strålende og bleg fra sin stol, vendte sig helt om mod besværgeren og gav sig svævende til at følge ham. Et spøgelsesagtigt og skæbnsvangert syn! Med en månesyg mine, stive arme, de smukke hænder halvt løftede og ligesom lænkede fødder syntes hun langsomt at glide bort fra stolerækken og hen mod den dragende forfører ... „Kald på hende, min herre, kald dog på hende!“ formanede den skrækkelige. Og hr. Angiolieri råbte med svag stemme: „Sofronia!“ Ak, han kaldte flere gange, og da hans hustru fjernede sig mere og mere fra ham, holdt han sågar sin ene hule hånd op til munden og vinkede med den anden, mens han kaldte. Men kærlighedens og pligtens stakkels stemme døde afmægtig hen bag den fortabtes ryg, og månesygt glidende, forført og døv, svævede fru Angiolieri op ad midtergangen, op mod den pukkelryggede med de lokkende fingre i retning af udgangsdøren. Man var ikke et øjeblik i tvivl om, at hun ville have fulgt sin mester til verdens ende, hvis han havde villet det.

„Accidente!“ råbte hr. Angiolieri, der nu for alvor blev bange, og sprang op, da de var nået hen til salens udgang. Men i samme øjeblik lod cavalieren ligesom sejrskransen falde og brød af. „Det er nok, sig-nora, jeg takker Dem,“ sagde han, og med en komediant's ridderlighed

bød han den himmelfaldne, der nu kom til sig selv, sin arm for at føre hende tilbage til hr. Angiolieri. „Min herre,“ sagde han til ham, „her er Deres gemalinde! Uskadt og med mine komplimenter afleverer jeg hende igen i Deres hænder. Vogt med alt Deres mandsmød en skat, der så helt er Deres, og lad Deres årvågenhed opildne af den indsigt, at der findes magter, der er stærkere end fornuft og dyd, og som kun undtagelsesvis er parret med forsagelsens højmod!“

Den stakkels hr. Angiolieri, forsagt og skaldet! Han så ikke ud som en, der havde kunnet forsvare sin lykke, selv ikke mod mindre dømoniske magter end dem, som her føjede spot til skade. Gravitetisk og opblæst vendte cavaliere til podiet under et bifald, som hans veltalenhed havde givet dobbelt fylde. Hvis ikke jeg tager fejl, var det navnlig denne sejr, der fik hans autoritet til at stige i en sådan grad, at han kunne få sit publikum til at danse – ja, danse. Det skal forstås bogstaveligt, og det gav sig udslag i en vis vildskab, en vis natlig omkringtumlen, en beruset opgiven af den kritiske modstand, der så længe havde stået i vejen for den ubehagelige mands virke. Han måtte ganske vist kæmpe hårdt for fuldbyrdelsen af sit herredømme og ikke mindst mod den opsætsige, unge romerske herre, hvis moralske stiv-sind kunne blive et eksempel for andre og dermed farlig for dette herredømme. Men da cavaliere så glimrende forstod sig på eksemplets magt, og da han var klog nok til at vælge stedet for den ringeste modstand som sit angrebspunkt, indledte han danseorgiet med den skrøbelige og viljesvage yngling, som han allerede tidligere havde gjort stiv som et bræt. Så snart mesteren henvendte sig til ham, om så blot med blikket, kastede han overkroppen tilbage, som var han ramt af et lyn, og med hænderne ned langs buksesømmen sank han ind i en tilstand af militærisk somnambulisme, så den lydighed, hvormed han ville efterkomme en hvilken som helst meningsløs befaling, straks sprang i øjnene. Selv syntes han også at føle sig godt tilpas ved at lystre og ville vist hellere end gerne være fuldstændig fri for sin stakkels selvbestemelse; for han meldte sig hele tiden som forsøgsobjekt og satte tydeligvis en ære i at være et mønstereksempel på øjeblikkelig afsjæling og viljesløshed. Også nu trådte han op på podiet, og der behøvedes kun et svirp af pisen, før han på cavaliere's anvisning gav sig til at danse „stepdans“ deroppe, det vil sige slynge sine stakkels lemmer til alle sider i en slags veltystig ekstase med lukkede øjne og vuggende hoved.

Det var åbenbart morsomt, og det varede ikke længe, før han fik

følge, og yderligere to personer, en tarveligt og en velklædt yngling, dansede „stepdans“ på hver side af ham. Her var det nu, at herren fra Rom meldte sig og trodsigt spurgte, om cavaliere ville påtage sig at lære ham at danse, selv hvis han ikke ville.

„Selv hvis De ikke vill“ svarede Cipolla i en tone, jeg aldrig vil glemme. Jeg kan stadig høre dette frygtelige „anche se non vuole!“ Og så begyndte kampen. Efter at han havde drukket et lille glas og tændt sig en frisk cigaret, stillede Cipolla romeren et eller andet sted i midtergangen med ansigtet vendt mod udgangsdøren, tog selv på nogen afstand opstilling bag ham og lod pisen svirpe, idet han befalede: „Ballai!“ Hans modstander rørte sig ikke. „Ballai!“ gentog cavaliere bestemt og knipsede med fingrene. Man så, hvordan det rykkede i den unge mands hals, og hvordan hans ene hånd samtidig løftede sig fra håndledet, mens den ene hæl drejede udad. Men det fortsatte længe med den slags tegn på en krampagtig fristelse, der først forstærkedes og så igen blev bragt til ro. Ingen var i tvivl om, at det, der her skulle besejres, var en forudfattet beslutning om at gøre hård modstand, en heroisk hårdnakethed; denne tapre unge mand forsvarede menneskeslægtens ære, det trak i ham, men han dansede ikke, og forsøget trak så længe ud, at cavaliere så sig nødsaget til at dele sin opmærksomhed; nu og da vendte han sig om mod scenen og mod dem, der sprællede deroppe, og lod sin pisk svirpe for at holde dem i ave, mens han dog ikke glemte med en sidebemærkning at belære publikum om, at disse løsslupne mennesker ikke ville føle nogen som helst træthed bagefter, hvor længe de så end dansede, for det var i virkeligheden ikke dem, der dansede, men ham. Så borede han igen sit blik ind i romerens nakke for at storme den viljens fæstning, der modstod hans herredømme.

Man så den vakle, denne fæstning, under de gentagne svirp med pisen og de ustandselige tilråb – så på det med en saglig opmærksomhed, der ikke var fri for følelsesbetonede islæt af medlidenhed og grusom tilfredsstillelse. Hvis jeg forstod det ret, så lå denne herre under for sin negative indstilling til kampen. Sandsynligvis kan man i sjælelig forstand ikke leve af ikke at ville; ikke at ville gøre en ting, det er i længden intet livsindhold; det ikke at ville noget bestemt og det slet ikke at ville noget som helst, og således alligevel gøre, hvad der bliver forlangt, ligger måske for tæt op ad hinanden, til at idéen om frihed ikke skulle komme i klemme imellem dem, og i denne retning gik da også de tilråb, som cavaliere kom med mellem sine svirp med pisen

og sine befalinger, idet han blandede sine egne hemmelige overtalelsesmidler med forvirrende psykologiske. „Balla!“ sagde han. „Hvem vil da pine sig selv sådan? Kaldet du det frihed – denne vold mod dig selv? Una ballatina! Det rykker jo i alle dine lemmer. Hvor ville det dog gøre godt endelig at lade dem få deres vilje! Se, du danser jo allerede! Det er ikke længere nogen kamp, det er allerede blevet morsomt!“ – Sådan var det; alt det, der trak og rykkede i den modstræbendes krop, fik nu overtaget, han løftede armene, knæene, alle leddene løsnedes på samme tid, han kastede med lemmerne, han dansede, og mens publikum klappede, førte cavaliere ham op på scenen for at anbringe ham mellem de andre sprællemænd. Nu så man den underkastedes ansigt, alle kunne se det deroppe. Han smilede bredt med halvt lukkede øjne, mens han „morede sig“. Det var en slags trøst at se, at han øjensynligt følte sig bedre tilpas nu, end da han stod fast på sin stolthed ...

Man kan sandelig sige, at hans „tilfælde“ gjorde epoke. Fra nu af var isen brudt, Cipollas triumf var på sit højdepunkt; Kirkes stav, denne svirpende læderpisk med klogreb herskede med uindskrænket magt. På det tidspunkt, som jeg tænker på, og som må have været temmelig længe efter midnat, dansede otte eller ti personer på den lille scene, men også nede i salen så man alle slags bevægelser, og en engælænder inde med lorgnet og lange tænder var, uden at mesteren overhovedet havde bemærket sig det mindste om hende, trådte frem fra sin række for at danse en tarantella i midtergangen. Cipolla selv sad i en afslappet stilling på en kurvestol til venstre på podiet, ind sugede røgen fra en cigaret og lod den arrogant strømme ud igen gennem sine grimme tænder. Mens han vippede med foden og af og til lo med skuldrene, så han ned mod den løslupne sal og lod fra tid til anden, halvt med ryggen til, pisken svirpe over en af de sprællende, der ikke deltog tilstrækkeligt i morskaben. Børnene var vågne nu. Jeg nævner dem med beskæmmelse. Her var ikke godt at være, allermindest for dem, og at vi endnu ikke havde fået dem bort, kan jeg kun forklare med, at også vi i nogen grad var blevet smittet af denne natetimes almindelige laden stå til. Nu var tvivlsomt denne aftenunderholdning var. Uskyldige som de var, blev de ved med at glæde sig over den enestående tilladelse til at overvære en sådan forestilling, tryllekunstnerens soiré. Mere end en gang havde de sovet på vores knæ i et kvarters tid, og nu lo de hjerteligt, med røde kinder og søvndrukne øjne, over de spring, som denne aftens herre fik

folk til at foretage. De havde slet ikke forestillet sig, at det kunne være så sjovt, med deres små kejtede hænder deltog de glade i ethvert bifald. Men de sprang op fra stofen af begejstring på deres helt egen måde, da Cipolla gjorde tegn til deres ven Mario, Mario fra „Esquisito“ – gjorde tegn til ham helt efter bogen, idet han holdt hånden op foran næsen og på skift rettede pegefingeren ud og krummede den til en krog.

Mario adlød. Jeg ser ham stadig gå op ad trappen til cavaliere, der blev ved med at bevæge pegefingeren på den grotesk-eksemplariske måde. Et øjeblik havde den unge mand tøvet, også det husker jeg meget nøje. Han havde hele aftenen stået med korslagte arme eller hænderne i jakkelommen og lænet sig op ad en træpille i sidegangen til venstre for os, der, hvor også giovanotto'en med den krigerske hårpragt stod, og havde, så vidt vi kunne se, fulgt opmærksomt med i numrene, men uden at mere sig synderligt og gud ved med hvor megen forståelse. At han til sidst blev opfordret til at deltage, brød han sig tydeligvis ikke om. Alligevel var det vel kun alt for forståeligt, at han adlød tegnet. Det lå i hans erhverv; og desuden var det nok en psykologisk umulighed, at en jævn ung mand som ham skulle kunne nægte at adlyde en mand, der i den grad befandt sig på højdepunktet af sin succes, som Cipolla gjorde i dette øjeblik. Gerne eller ej, han rev sig altså løs fra sin træpille, takkede dem, der stod foran ham, og idet de så sig omkring, gjorde plads for ham, så han kunne gå op til scenen med et usikkert smil på sine tykke læber.

Forestil Dem ham som en undersætsig fyr på tyve år med kortklippet hår, lav pande, alt for tunge øjnlæg og øjne, hvis farve var ubestemmeligt grå med stænk af grønt og gult. Det husker jeg nøjagtigt, for vi havde ofte talt med ham. Den øverste del af ansigtet med den fladtrykte næse, der havde en sadde af fregner, lå længere tilbage end underansigtet, som domineredes af de tykke læber, mellem hvilke man så de fugtige tænder, når han talte, og sammen med de slørede øjne gav disse tykke læber hans fysiognomi netop det udtryk af primitivt tungsind, der lige fra første færd havde fået os til at kunne lide ham. Der var intet brutalt over dette udtryk; allerede hans usædvanligt smalle og fine hænder forekom overraskende noble, selv for en sydlænding, og man lod sig gerne betjenes af dem.

Vi kendte ham som menneske uden at kende ham personligt, hvis jeg må skeepne således. Vi så ham næsten daglig og havde fattet en vis sympati for hans drømmende, ofte noget åndsfraværende væsen, som

han kunne rette op på fra det ene øjeblik til det andet med en særlig form for tjenstvillighed; den var alvorlig, kun børnene kunne til nød få ham til at smile, ikke gnaven, men heller ikke indsmigrende, uden påtaget elskværdighed, eller rettere: Den gav afkald på elskværdighed og gjorde sig åbenbart ikke håb om at behage. Vi ville under alle omstændigheder have husket ham som figur, en af disse små betydningsløse rejseerindringer, som man husker langt klarere end mange af de mere betydningsfulde. Om hans personlige forhold vidste vi ikke andet, end at hans far var en underordnet kontorist i municipio, og hans mor var stekone.

Den hvide jakke, han serverede i, klædte ham bedre end det falmede sæt tøj af tyndt, stribet stof, han nu havde på, da han gik op ad trinnene til podiet, uden krave om halsen, men i stedet et farvestrålende silketørklæde med enderne stukket ned i jakken. Han trådte hen foran cavalieren, men denne holdt ikke op med at bevæge sin fingerkrog foran næsen, så Mario måtte endnu nærmere, helt hen til den mægtiges ben, helt hen til stolesædet, hvorefter Cipolla med vidt spredte albuer greb fat i ham og vendte ham rundt, så vi kunne se hans ansigt. Med et hurtigt herskerblik mønstrede han ham skødesløst fra øverst til nederst.

„Hvad er det for noget, ragazzo mio?“ sagde han. „Hvorfor lærer vi først nu hinanden at kende? Men tro mig, når jeg siger, at jeg faktisk har kendt dig længe ... Ja, jeg har for længst lagt mærke til dig og forvisset mig om dine fortræffelige egenskaber. Hvordan kunne jeg dog glemme dig? Sikke travlt jeg må have haft ... Men sig mig nu, hvad hedder du egentlig? Jeg vil kun høre fornavnet.“

„Jeg hedder Mario,“ svarede det unge menneske forsagt.

„Åh, Mario, meget vel. Javist, man har hørt det før. Et almindeligt navn. Et antikt navn, et af dem, der minder én om fædrelandets heroiske traditioner. Bravo. Salve!“ Og fra den skæve skulder strakte han armen og håndfladen udad og opad til den romerske hilsen. Det ville ikke være underligt, hvis han var lidt beruset; men han talte stadig meget klart accentueret og flydende, om end der på dette tidspunkt var kommet noget mæt og pashaagtigt, noget dvask og overmodigt over hans holdning og over tonefaldet i hans ord.

„Nå ja, min kære Mario,“ fortsatte han, „det er jo dejligt, at du er kommet her i aften, og at du oven i købet har taget en smuk halsklud på, der står excellent til dit ansigt, og som sikkert vil virke tiltrækkende på pigerne, de henrivende piger i Torre di Venere ...“

Henne fra ståpladserne, omtrent der, hvor Mario havde stået, hørtes en latter – den kom fra giovanotto'en med krigerfrisuren, han stod der med sin jakke over skulderen og lo råt og hånligt, „haha!“

Jeg tror, at Mario trak på skuldrene. I hvert fald rykkede det i ham. Måske gik der snarere en gysen gennem ham, og måske var bevægelsen i skuldrene blot et forsinket forsøg på at skjule det og give indtryk af, at han var ligeglad med halskluden såvel som med det smukke køn.

Cavalieren kastede et flygtigt blik dermed.

„Ham bekymrer vi os ikke om,“ sagde han, „han er bare misundelig, sandsynligvis på grund af den succes, du har med din halsklud hos pigerne, og måske også, fordi vi taler så venligt sammen heroppe, du og jeg ... Hvis det er det, han vil, kan jeg sagtens minde ham om hans kolik. Det koster mig ikke noget. Fortæl os nu, Mario: Du er ude og more dig i aften ... Og om dagen arbejder du i en manufakturforretning?“

„På en café,“ rettede drengen ham.

„Ligefrem på en café! Der ramte Cipolla for en gangs skyld ved siden af. Du er med andre ord en cameriere, en mundskænk, en Ganymedes, – det kan jeg godt lide, endnu en påmindelse om antikken, – salvietta!“ Og under publikums bifald strakte cavalieren igen armen ud til hilsen.

Også Mario smilede. „Men tidligere,“ rettede han i al hast sig selv, „var jeg i et stykke tid ekspedient i en butik i Portoclemente.“ I det, han sagde, lå der velsagtens et menneskeligt ønske om at hjælpe sandsigeren på vej og få hans udsagn til at stemme.

„Ser man det! I en forretning med manufakturvarer!“

„Det var mest kamme og børster,“ svarede Mario undvigende.

„Sagde jeg det ikke nok, at du ikke altid har været en Ganymedes, at du ikke altid har vartet op med en serviet over armen? Selv når Cipolla rammer ved siden af, gør han det overbevisende. Sig mig engang, har du tillid til mig?“

En ubestemt bevægelse.

„Et halvt svar,“ fastslog cavalieren. „Det er tydeligvis vanskeligt at vinde din tillid. Selv mig, ser jeg nu, vil det ikke uden videre lykkes for. Jeg ser noget tillukket i dit ansigt, noget trist, un tratto di malinconia ... Sig mig engang,“ sagde han og greb Marios hånd, „har du sorger?“

„Nossignore!“ svarede denne hurtigt og bestemt.

„Du har sorger,“ insisterede gøgleren og overbød autoritært den an-

dens bestemthed. „Og jeg måtte ikke vide det? Fortæl Cipolla om dem! Det er selvfølgelig pigerne, det er en pige. Du har kærestesorger.“

Mario rystede ivrigt på hovedet. Samtidig hørtes giovanotto'ens brutale latter igen lige ved siden af os. Cavalieren lyttede. Hans blik flakkede omkring et eller andet sted i luften, men han blev ved med at lytte til latteren og lod så, som han allerede et par gange under samtalen med Mario havde gjort det, ridepysken svirpe bagud mod sit sprællemandskorps, så ingen gik i stå. Men her var hans partner lige ved at slippe fra ham, for med et pludseligt ryk vriestede han sig fri og vendte sig om mod trappen. Han var rød omkring øjnene. Cipolla holdt lige netop fast i ham.

„Stands!“ sagde han. „Det var som pokker. Stikker du af, Ganymedes, i det bedste øjeblik, eller lige før det bedste? Bliv her, jeg lover dig en dejlig oplevelse. Jeg lover at overbevise dig om det grundløse i din sorg. Denne pige, som du kender, og som andre også kender, denne – hvad var det nu, hun hed? Vent lidt! Jeg læser navnet i dine øjne, det ligger lige på tungen, og du er også selv lige ved at sige det, ser jeg ...“

„Silvestra!“ råbte giovanotto'en dernedefra.

Cavalieren fortrak ikke en mine.

„Er der nogen, der er nærvise?“ spurgte han uden at se dermed, snarere som om han og Mario sad midt i en uforstyrret samtale. „Jamen, er der ikke altid nærvise hanner, som galer i tide og utide? Som snupper navnet fra os, netop som vi havde det på læberne, dig og mig, og han tror vel også, den pralhans, at han har en særlig ret til det. Lad ham bare! Men Silvestra, din Silvestra, ja, hør engang, sikken en pige, hvad?! En rigtig skat! Ens hjerte holder op med at slå, når man ser hende gå, ånde, le, så henrivende er hun. Og hendes runde arme, når hun står og vasker og samtidig kaster hovedet tilbage og ryster håret bort fra panden! En engel fra paradisi!“

Mario stirrede på ham med fremskudt hoved. Det så ud, som om han havde glemte både publikum og sin egen situation. De røde pletter omkring øjnene var større nu og så ud, som om de var malet på. Jeg har sjældent set noget lignende. De tykke læber var skilt.

„Og hun giver dig sorger, denne engel,“ fortsatte Cipolla, „eller rettere, du gør dig sorger for hendes skyld ... Der er forskel, min kæreste, en tungtvejende forskel, tro mig! I kærlighed er der ofte misforståelser, – man kan sige, at intet sted hører misforståelsen mere hjemme end her. Hvad kender Cipolla til kærligheden, tænker du vel, ham med

sin lille skavank? Du tager fejl, han kender faktisk meget til den, han har et dybt og omfattende kendskab til den, det kan godt betale sig at lytte til ham, når det drejer sig om den slags! Men nok om Cipolla, lad os glemme ham og i stedet kun tænke på Silvestra, din henrivende Silvestra! Hvad er nu det? Foretrækker hun en eller anden galende hane frem for dig, så han kan le, og du må græde? Hvordan kan nogen dog foretrække en anden frem for dig, en så følsom og sympatisk knægt? Det er ikke særlig sandsynligt, det er umuligt, det ved vi bedre, Cipolla og hende. Hvis jeg sætter mig i hendes sted, ser du, og har valget mellem sådan en tjæret lømmel, sådan en saltfisk og havfrugt – og en Mario, ridder af servietten, der går omkring mellem fornemme folk, der elegant rækker de fremmede forfriskninger, og som elsker mig oprigtigt og varmt – tro mig, så har mit hjerte ikke svært ved at vælge, så ved jeg godt, hvem jeg skal skænke det til, hvem jeg for længst allerede rødmende har skænket det til. Det er på tide, at han ser det og forstår det, ham min udvalgte! Det er på tide, at du ser mig og genkender mig, Mario, min elskede ... Sig, hvem er jeg?“

Det var afskyeligt at overvære, hvordan bedrageren gjorde sig til, hvordan han koket drejede de skæve skuldre, smægtede med sine poseøjne og viste sine dårlige tænder i et sødligt smil. Men ak, hvad var der under hans forblindende tale blevet af vores Mario? Jeg bryder mig ikke om at fortælle det, ligesom jeg heller ikke brød mig om at se det, for det var en prisgivelse af det inderligste, en offentlig udstilling af forsagt og indbildt lyksalig lidenskab. Han foldede sine hænder foran munden, tungt åndende løftede og sænkede han sine skuldre. Af ren og skær lykke troede han ikke sine øjne og ører og glemte samtidig det ene, at han heller ikke burde tro dem. „Silvestra!“ åndede han overvældet, dybt nede fra brystet.

„Kys mig!“ sagde den pukkelryggede. „Tro på, at du har lov til det! Jeg elsker dig. Kys mig her,“ og strittende med arm, hånd og lillefinger pegede han med pegefingerens spids på sin kind lige ved munden. Og Mario bøjede sig ned og kyssede ham.

Der var nu næsten stille i salen. Det var et grotesk, uhyrligt og nervepirrende øjeblik – Marios saligheds øjeblik. Det eneste, der kunne høres i dette afskyelige tidsspand, hvor alt, hvad der hører til lykke og indbildning, trængte sig ind på følelsen, var, ikke lige fra begyndelsen, men straks efter Marios læbers sørgelige og skurrile møde med det afskyelige kød, der stjal sig til hans ømhed, giovanotto'ens latter til ven-

stre for os, den latter, der som det eneste brød forventningsfuldheden, brutal, skadefro og alligevel, hvis ikke jeg tog meget fejl, ikke uden en undertone, et strejf af medlidenhed med al den drømmende hjælpeløshed, ikke uden et ekko af råbet „poveretto!“, det råb, som tryllekunstneren ellers havde erklæret for fejladresseret og selv gjort krav på.

Men samtidig, mens denne latter endnu lød, lod den kærtgnede oppe på stolen sin ridepisk svirpe nede ved stolebenet, og Mario vågnede, fór op og sprang tilbage. Han stod og stirrede med bagoverbøjede krop, trykkede hænderne mod sine misbrugte læber, den ene oven på den anden, slog så flere gange knoerne mod tindingerne, vendte sig om og styrtede ned ad trappen, mens salen applauderede, og Cipolla sad med hænderne foldet i skødet og lo med skuldrene. Dernede, i fuld fart, kastede han sig rundt på vidt skrævende ben, strakte en arm i vejret, og to fladt smældende detonationer trængte gennem bifald og latter.

Straks efter blev der helt stille. Selv de sprællende faldt til ro og gloede forbløffet. Cipolla var sprunget op fra stolen. Han stod med armene rakt afværgende ud til siden, som om han ville råbe: „Stands! Stille! Alle væk fra mig! Hvad er det?!“ sank i næste øjeblik tilbage på stolen med hovedet rullende ned på brystet og faldt sidelæns ned på gulvet, hvor han blev liggende, ubevægelig, en rodet bunke af tøj og skæve knogler.

Tumulten var grænseløs. De rystede damer skjulte ansigtet ved deres ledsagers bryst. Man råbte på en læge, på politiet. Man stormede scenen. Man kastede sig i trængsten over Mario for at afvæbne ham og fravriste ham det lille, knap nok pistolformede matskinnende stykke metal, der hang fra hans hånd, og hvis næsten ikke eksisterende løb havde ledt skæbnen i en så uforudset og fremmed retning.

Så tog vi – nu omsider – fat i børnene og trak dem hen imod udgangen, forbi de to karabinierer, der var på vej ind. „Er det slut nu?“ ville de vide for at være helt sikre ... „Ja, det var slutningen,“ bekræftede vi. En rædselsvækkende, højst fatal slutning. Og så alligevel befriende – jeg kunne og kan kun opfatte den sådan!

De forbyttede hoveder

En indisk legende

I.

Historien om den skønhofte Sita, datter af kvægopdrætteren Sumantra, der havde krigerblod i årenerne, og hendes to ægtemænd (hvis man har lov at sige sådan) stiller, blodig og sansforvirrende som den er, de højeste krav til tilhørers sjælsstyrke og hans evne til at byde den åndelige Mayas grusomme gøglerier trods. Man kunne ønske sig, at tilhørerne ville opfatte fortællerens beslutsomhed som et eksempel til efterfølgelse, for det kræver næsten mere mod at fortælle en sådan historie end at lytte til den. Fra begyndelsen til enden gik det imidlertid for sig, som følger.

På den tid, da erindring steg op i menneskenes sjæle, som når en offerskål langsomt fyldes fra brunden med en berusende drik eller med blod; da den strenge herrefromheds skød åbnede sig for det urfordugænges sæd, og da hjemve efter Moderen omgav gamle sindbilleder med fornyet gysen og fik de pilgrimsskarer til at svulme, der om foråret trængtes omkring den store verdenssamme boliger: På den tid havde to ynglinge, som ikke var synderligt forskellige, hvad angik alder og kaste, men meget ulige af udseende, et tæt venkab. Den yngste af dem hed Nanda, den noget ældre Sridaman. Den første var atten år gammel, den anden allerede enogtyve, og begge havde de, hver på sin dag, fået spændt det hellige bælte om livet og var blevet optaget i de to gange fødtes fællesskab. De havde hjemme i landet Kosala i den samme tempellandsby, hvis navn var „Køernes Velfærd“, og de var i tidernes morgen flyttet dertil på gudernes fingerpeg. Landsbyen var omgivet af et kaktusbuskads og en palisade af træ, og fra alle dens porte, der hver især vendte ud mod et af de fire verdenshjørner, havde en vandrende væsenserkender og indviet i gudindens tale, der intet